Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 177 (12267) | 1983 чылдың август 2, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 кол

РОССИЯНЫҢ КҮШ-АЖЫЛЧЫ БАЗЫМНАРЫ

РСФСР-ниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезиниң Күрүне планының 1983 чылдың бирги чартыында күүселдезиниң түңнелдериниң дугайы

Эрткен чартык чылда Россия Федерациязының улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң планын күүседиринин көргүзүглери экижээн, оларның хөй кезииниң талазы-биле даалгалар ажыр күүсеттинген болгаш нийтилел бүдүрүлгезиниң база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң темпизи өскен деп, РСФСР-ниң Төп статистика эргелелиниң дыңнадыында чугаалап турар.

Республиканың экономиктиг болгаш социал хөгжүлдези моон адаанда кол-кол саннардан көстүп турар: үлетпүр продукциязы (1982 чылдың бирги чартыының хуузунга удур) 103,8 хуу; күрүнениң капитал салыышкыннарының күсели-биле кол фондуларны ажыглалга кииреri — 111; күрүнениң капитал салыышкыны — 107; нийти ажыглалдың транспорту-биле чүък сайгарылгазы — 104,5; күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү: үлетпүрге — 103,4; тудугга — 103,3; ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның ортумак ажыл төлевири — 102,4; колхозчуларның ажыл төлевири — 107; херегледиң нийтилел фондузундан төлевирлер болгаш чиңгелделер — 104,0; күрүне болгаш кооперация садыының үргүлчүлеп садар бараан саарылгазы — 101,3; чоннуң амыдыралынга ачы-дуза чедиреринин сайгарылгазының хемчээли — 104,7; күрүнениң, нийтиниң болгаш кооперацияның бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларның (чурттталга-тудуг кооперативтери-биле кады) болгаш колхозтарның күсели-биле чурттталга бажыңнарының нийти шөлүн ажыглалга кииреri — 110 хуу күүсеттинген.

Үлетпүрнүң продукция сайгарарының чартык чыл планы 101 хуу күүсеттинген. Кылыгларның эң чугула хевирлериниң хөй кезиин кылып үндүрериниң даалгалары ажыр күүсеттинген. 1982 чылдың баштайгы чартыы-биле деңнээрге, бүдүрүлгениң нийти хемчээлиниң өзүлдези 3,8 хуу болган.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 3,4 хуу бедээн; оон ачызы-биле немелде өзүлдениң 95 хуузун чедип алган. Нийтизи-биле алырга, үлетпүрге болгаш министерстволарның хөй кезиинге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези ортумак ажыл төлевириниң бедииниң мурнап турган; ол көргүзүглерниң деңневири чыл планында көрдүнген саннарга дүгжүп турган. Продукцияның бот-үнези болгаш материалдар чарыгдалы эвээжээн, арыг орулга көвүдээн.

Нефтиниң, газты, хөмүр-даштың, демир рудазын казып тывары, кара металлдың белен прокадын, кан хоорзаларны, минералдыг чемишкиннерни, күгүр кислотазын, демир чондурар станоктарны, дарганалга-пресс машиналарын, приборларны, автоматчыдылганың болгаш санаалга чепсектериниң дериглелерин, электровозтарны, көдээ ажыл-агый машиналарын, мал ажылының болгаш мал чемнери бүдүрериниң машиналарын, чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнүң технологтуг дериглелерин, саазынны бүдүрүп үндүрер планнар күүсеттинген.

Улустуң хереглээри бараанналарының хөй кезиин бүдүрүп үндүреринге планнаттынган немелде өзүлдези чедип алдынган.

Мал ажылының кол продуктуларын күрүнеге садар талазы-биле бо чылдың бирги чартыында планы ажыр күүсеттинген. 1982 чылдың чогуур үезинде турганы-биле деңнээрге, ажыл-агыйларның бүгү категорияларындан малды болгаш кушту садып алыры 8 хуу, сүттүү — 14, чуурганы — 3 хуу көвүдээн.

Оон-биле чергелештир чамдык колхозтар болгаш совхозтар күрүнеге продукция садарының чартык чыл планын күүсетпээнин Төп статистика эргелелиниң дыңнадыында айыткан. Көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрериниң талазы-биле курлавырларны чамдык черлерде четпес ажыглап турар.

Агроүлетпүр комплекизиниң адырларының хөгжүлдезинге акша-хөреңги тускайлаары 1982 чылдың бирги чартыындан 4 хуу хөй боор, 10 миллиард рубль четкен; оон иштинде көдээ ажыл-агыйның хөгжүдеринге 8,4 миллиард рубльди тускайлаан.

СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринге болгаш Аъш-чем программазының сорулгаларынга дүүштүр көдээ ажыл-агыйны болгаш агроүлетпүр комплекизиниң өске-даа адырларын эргелеп башкарарын экижидер, экономиктиг механизмни сайзырадырының, ажыл-агыйларның экономиказын быжыглаарының, көдээге кадрларны быжыктырарының талазы-биле хемчеглерни ап чорудуп турар. Областарның, крайларның, республикаларның (АССР-лерниң) агроүлетпүр каттыжышкыннарын чер болганда тургускан болгаш ажылдап эгелээн. 1983 чылдың июль 1-ге чедир районнарның 1697 агроүлетпүр каттыжышкыннары ажылдап турган.

Күрүнениң капитал салыышкыннарының күсели-биле нийти үнези 23 миллиард рубльазы 1982 чылдың ол-ла үезинден 11 хуу хөй кол фондуларны ажыглалга киирген. Чаа-чаа бүдүрүлге черлерин туткан, эргилерин чаартыныын болгаш эде дериирин ажылдары чоруттунган, Бэйкал-Амур демир-оруун тудары үргүлчүлеп турар.

Республиканың улус ажыл-агыйынга күрүнениң капитал салыышкыны 37 миллиард рубль боор, 1982 чылдың баштайгы чартыы-биле деңнээрге, 7 хуу өскен.

Оон-биле кады энергетикага, кара металлургияга, нефть болбаазыралдыр, хөмүр-даш, химия болгаш нефть-химия үлетпүрүнге кол фондуларны болгаш элээн хөй бүдүрүлге черлерин ажыглалга кииреринин планы долдур күүсеттинмээн. Элээн хөй тудуг организациялары бараанныг тудуг продукциязының хемчээлиниң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң талазы-биле даалгаларны чедир күүсетпээн.

РСФСР-ниң улус ажыл-агыйында ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның саны чартык чылда ортумаа-биле 66,6 миллион кижи чедип турган болгаш эрткен чылдың чогуур үезинге деңнээрге, 0,5 миллион кижиге немешкен.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирин ёзугаар республиканың улус ажыл-агыйының бүгү адырларында күш-ажылды организастаарын экижидер болгаш сагылга-чурумун быжыглаар талазы-биле хемчеглерни боттандырып чорудуп турар.

РСФСР-ниң ТСЭ-зи ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның айда ажыл төлевири өске бүгү чиңгелделер болгаш немелделер-биле кады 264 рубль болганын дыңнаткан. Көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының ажыл төлевириниң деңнелин бедидер хемчеглерни боттандырып чоруткан.

Чаңгыс бүдүрүлгеге, албан черинге азы организацияга 25 чылдан, уругларлыг херээженнер — 20 чылдан эвээш эвес үе иштинде ажылдааш, назы-хар талазы-биле пенсияже үнген ажылчыннарга болгаш албан-хаакчыларның пенсиязының хемчээлинге үзүктел чок стаж дээш 1983 чылдың январь 1-ден эгелеп 10-дан 20 хуу чедир немелдени кылган.

РСФСР-ниң чурттакчы чонунуң саны 1983 чылдың июль 1-де 141,5 миллион кижи турган.

Россия Федерациязының күш-ажылчы коллективтери СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, нийтилел бүдүрүлгезин улам улгаттырарынче, оон ажыктыг чоруун бедидеринче угланган пландарны болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш кызымаккай ажылдап турарын республиканың ТСЭ-зиниң дыңнадыының түңнелинде чугаалап турар.

(СЭТА).

МАЛ СЕМИРТИЛГЕЗИ

Кандыг-даа малдың кадык-шыыраа, кышты хүр ажары, чаш төлүнүң хорамча чок болуру болгаш продукциязының элбээ ооң чайгы семиртилгезинден кол хамааржыр. Ол дугайын Тес-Хем районда «Чодураа» совхозтуң хоочун хойжузу, Ленин, Октябрь революциязы, Күш-ажылдың Кызыл Тук орденнериниң эдилекчизи Иван Данзурун эки билир. Ол чылдың-на төрүүр чүс баш хойга онааштыр 100—126 хураганны доруктуруп келген. Эрткен беш чылда ооң ортумак көргүзүү чүстен-не 116 баш, а хойдан-на кыргаан дүгү 2,4 килограмм болган.

Иван Симчитович бо чылын төрүүр чүс хойга онааштыр 100 хураганны доруктургаш, хойдан-на 2,2 килограмм дүктү кыргып алган. Ооң аалы ам — Шуурмактың Борбак-Арыг-Бажында. Малчын хоюн эртен эртеден кежээ орайга чедир оъткарып, изиг үеде девээледип, дус болгаш суг-биле хандырып, семиртип алыр дээш шалыпчы ажылдап турар. Чай чаашкынныг боорга, хоюнун кажаазының орнун солуп, карангайын кезип, шалбаалыг черлерден оя кадарып турар. Семиртилгеже мынчаар сагыш салып турарының чижектерин республиканың өске-даа мурнакчы хойжуларының чайлагларындан көрүп болур.

Чай — мал семиртириниң эң-не таарымчалыг үези. Бо үенин шак бүрүзүн семиртилгеге чөп ажыглаары чугула. Ылангыя сериин үелерни ажыглап, дүнеки кадатты организастаар херек. «Ленинчи орук» совхозта Мерген сүт-бараан фермазының шарыжыктар кадарчызы Карма Доржу чайлагга ындыг арганы ажыглаан соонда, хонукта инектерниң немелде дезизи көвүдээн. Малың чайгы семиртилгезинде бедик көргүзүглерни кадаттың чурумун үргүлчү сагып, немелде чемнерни зоотехниктиг негелде ёзугаар берип, малды дус болгаш суггат-биле чедир хандырып турар малчын бүрүзү чедип ап турар. Оларның үлегерин эдерери, аргадуржулгазын шиңгээдип алыры — үениң кол айтырыы. Ажыл-агый удуртукчулары, тускай эртемниглер, бригадирлер болгаш фермалар эргелекчилери бо айтырыгны амыдыралга боттандырган турарын чер-черде партия органнары чедип алыр ужурлуг.

Мал семиртир аалдарның барык-ла шуптузу бо хүннерде чайлагларында хонгулапкан. А оруу берге чайлагларның малчыннары боттаң чеде бергеш, майгыннарда болгаш чадырларда чурттап турар. Ырак-узак, кадыр-берт черлерде малчыннарның амыдыралын көөр, негелделерин хандырар болгаш оларның-биле харылзаа үспес херек. Ылангыя аъш-чем чедирерин үзүктелдирип болбас. Хүн бүрүнүң чугула барааннарын чедирериниң хуусаларын автомагазин ажылдакчыларыдаа, малчыннар-даа баш бурунгаар билген турар болза эки. Эмнелге, библиотека ажылдакчылары аал бүрүзүнге неделя санында чедер ужурлуг. Кино болгаш агиткультбригаданың айыттынган хуусаада малчыннарга четкен турары чугула. Бөлүк-бөлүк аалдарның ортузунга масса-политиктиг ажылдар чорудар кызыл-өг турары дыка таарымчалыг. Партия, совет, комсомол органнарындан болгаш хөй-нийти организацияларындан тус-тус чайлаглар харылаар харысалгалыг эштер бо ажылдарны бедик деңнелге организастаар ужурлуг.

Мал семиртилгезинде чугула чүүл — малчыннар ортузунга социалистиг чарыш. Ооң түңнелин айыттынган үелеринде үндүрери, немелде деңзи дээш төлевирни болгаш шаңналды малчыннарның ажылдап турар черинге тыпсыры чугула. Чарышты түңнээрде малчын бүрүзүнүң корум-чурумун, хүлээлгезинге кайы хире харысалгалыын барымдаалап көөр херек. Арагалаар, мал чидирер болгаш оорладыр чоруктарны шуут болдурбас. Бо бүгүнү чайлагларда партия, комсомол, депутат болгаш улусчу контроль бөлүктери холга алыр ужурлуг.

Кыштаглаашкын үезинде берге байдалга таварышпазы-биле мал аарыгларынга удур профилактиктиг ажылдарны чай дургузунда каш катап дээштиг чорудары чугула. Черле ынчаш мал ажылының тускай эртемниглери малдың семиртилгезин контрольдаар, ону организастыг эрттирер талазы-биле хемчеглерни алыр, малчын бүрүзүнге дуза чедирер болгаш арга-сүмени бээр.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның май (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин боттандырар болгаш Совет Тываның 40 чыл оюн чедиишкиннинг уткуур дээш малдың чайгы семиртилгезин организастыг эрттирерinче бар аргаларны углаар херек.

САЛБЫРНЫҢ СИГЕНЧИЛЕРИ

«Чыраа-Бажы» совхозтуң Хорум-Даг салбыры нийтиниң малынга 1705 тонна сиген белеткээр онаалдалыг. Ооң 1200 тонназын Тамчат-оол Монгуштуң удурткан механизастаттынган бригада белеткээр.

Механизастаттынган бригада сиген кезер үш машина, бир дырбааш, бир пресс-подборщик болгаш үш автомашина-биле хандыртынган. Ооң составында 25 кижи бар.

Хол кадыырлыг дөрт звено Хорум-Даг суурнуң артында улуг шыкта суг кыдыы черлерниң сигенин кезип турар. Алдар-оол Монгуштуң удурткан звенозу 10, Калдар-оол Монгуштуң—9 тонна сигенни тус-тузунда кезип белеткээн.

М. СЕВЕН.

МАЛ ЧЕМНЕРИН БЕЛЕТКЭЭРИНИҢ ШАЛЫПЧЫ АЙЫ ЧОРУП ТУР

«Шын» солун бөгүн КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАРНЫҢ ТУГУН Салчак Балай-оолдуң сигенчи звенозунуң чедиишкининге тураскаадып көдүрген.

Каа-Хем районда «Совет Тыва» совхозтуң Баян-Кол хойжу бригадазының хойжузу, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Салчак Балай-оолдуң сигенчи звенозу ук бригаданың он ийи хойжузундан тургустунган. Звенода аът-биле сиген кезер ийи машина, бир аът грабли болгаш хол кадыырлары бар.

Звено кежигүннери 100 тонна сиген белеткээр планын дүүн күүседипкеш, ажылын уламчылап турар. Күш-ажылчы чедиишкинге хей-аът киирген бо коллектив республикада чарлаттынган мал чеми белеткээриниң шалыпчы айында база 100 тонна сигенни белеткээрин хүлээнген. Звено кежигүннери боттарының чедиишкинин Совет Тываның 40 чыл оюнга бараалгадып турар.

Мурнакчылардан үлегер алыңар!

ТЕМПИНИ ДҮРГЕДЕДИР

Республиканың районнарының мал чемнери белеткээриниң талазы-биле 1983 чылдың август 1-де байдалының дугайында

Районнар	Планга хамаарыштыр хуу-биле: сиген	сенаж	витаминниг сиген далганы
Барыын-Хемчик	18	49	26
Чөөн-Хемчик	18	6	14
Кызыл район	13	164	38
Бии-Хем	13	16	12
Сүт-Хөл	13	—	9
Каа-Хем	12	50	32
Улуг-Хем	12	17	14
Таңды	11	36	45
Эрзин	11	—	1
Тес-Хем	9	—	28
Бай-Тайга	8	—	3
Тожу	6	—	—
Өвүр	5	—	—
Мөңгүн-Тайга	1	—	—
РЕСПУБЛИКАГА нийтизи-биле	12	31	26
1982 чылдың июль 28-те турган байдалы	13	21	32

Мал чемнериниң белеткелиниң шалыпчы айында «Күш-ажылдың хостуу» совхозтуң ажыл-ишчилери бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар. ЧУРУНТА: Март-оол Бегзиниң сарааттакчылар звенозунуң кежигүннери.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

НЕМЕЖИП ТУРАР

Республиканың ажыл-агыйларында мал чеминиң белеткели соолгу хүннерде шалыпкын чоруп турар. Эрзин районнуң совхозтарында ол бачым болгаш чымыштыг иштиң канчаар чоруп турарының дугайын чугаалап бээрин райкүүскомнуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги, мал чеминиң белеткелиниң талазы-биле район штабының даргазы Н. К. Бегзиден бистиң корреспондентивис В. Куулар дилээн.

— Ажыл-агыйларда бөгүн күш бөгүн нийтиниң малынга чем белеткелинче мөөңнеттинген. Районнуң көдээ ишчилери мал чеми белеткээриниң талазы-биле республикада чарлаттынган шалыпчы айга идепкейлиг киржип, бедик бүдүрүкчүлүг, мурнунда салдынган сорулгаларын долу күүседир дээш шалыпчы ажылдап турар.

Малга бөгүн кайы хире чем белеткеп алганывыстан мал ажыл-агыйының чедишкинниг хөгжүлдези улуг хамаарылгалыг дээрзи билдингир. Ажыл-агый бүрүзү тодаргай план-онаалдалыг болгаш бүгү күш олче, ону херек кырынга боттандырарынче угланган.

Нийтизи-биле ажыл-агыйларда чаңгыс чылдың сигениниң дүжүдү бо чылын багай эвес болган, а чайгаар үнген сигенниң дүжүдү чаъстың орай дүшкени-биле ындыг-ла кончуг эвес, сагышка четпес. Ындыг-даа болза үнген-не сигенниң догерезин ажаап алыр дээш бүгү-ле арга-курлавырларны долу ажыглап турар бис.

Ажыл-агыйлар аразында социалистиг чарыштың негелделерин ажылдап кылган болгаш ооң түңнелин он хонуктап үндүрүп турар. Ук чарыштың тиилекчизи болган совхозтуң ишчилеринге СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң, ВЛКСМ райкомунуң шилчиир тугун акша шаңналы-биле катай тывсып турар. Районда мал чеминиң белеткелинде механизастаттынган дөрт бригада бар. Олар база аразында күш-ажылчы маргылдаалыг. Чарыштың тиилекчизинге шаңнал — вымпел. Ажыл-агыйларда мал чеми белеткеп турар бригадалар, звенолар аразында социалистиг чарышты дээштиг организастаарынче совхозтар дирекциялары, парткомнар, профэвилел комитеттери улуг кичээңгейни угландырган. Сигенчилер ортузунда калбарган социалистиг чарышты түңнээрде, белеткээн чемниң хемчээлинден аңгыда, ону белеткээриниң технологиязының канчаар сагыттынып турарын өөренип көөрү кайдаа чугула негелде кылдыр тургустунган. Ажылдың шынары чугула айтырыг. Ынчангаш мал чеминиң белеткелинде ажылдап турар механизаторларның ажыл төлевирин ажылдың шынарын барымдаалап бээр. Мал чеминиң белеткелинде ажылдап турар мурнакчыларның чедиишкининге тураскааткан күш-ажылчы алдарның тугун совхозтар төптеринде көдүрүп турар.

Бөгүнгү түңнелдерден алыр болза, мал чеми белеткээриниң талазы-биле ажыл-агыйлар аразында калбарган социалистиг чарыштың мурнуку одуруунда «Чаа орук» совхозтуң сигенчилери чоруп турар. Совхозтуң сигенчилери бо чылын 3510 тонна сиген белеткээр хүлээлгелиг. Нийтизи-биле бо хүннерде 980 га черниң сигенин кезип, 302 тонназын белеткээн.

Совхозтуң дирекциязы сигенчилерниң күш-ажылын таарымчалыг организастап турар. Бо чугула ажылда алды бригаданы, алды звенону тургускан, оларның бирээзи — механизастаттынган бригада. Коммунист механизатор Д. А. Азыраанның удурткан бо бригада көргүзүг талазы-биле өскелерниң мурнуунда.

«Нарын» совхозтуң ишчилери база чедиишкинниг ажылдап турарлар. Олар мал чеминиң белеткелиниң талазы-биле салдынган сорулгаларын бүрүн күүседиринче бүгү күштү мөөңнээн. Мында сигенчилерниң беш бригадазын, беш звенону тургускан.

Районнуң ишчилери будукбүрүнү нийтизи-биле 700 тоннаны белеткээр. Бо хүннерде ол бежен ажыг хуу күүсеттинген. Бо ажылга «Нарын» совхоз мурнап турар.

Мал чеминиң белеткели — нийтиниң херээ. Бо чугула ажылга район төвү Эрзин суурнуң албан черлериниң, организацияларының коллективтери, школачылар идепкейлиг киржип турар. Коллектив бүрүзү ол талазы-биле тускай даалгалыг.

Районда мал чеминиң белеткелинде бо чугула кампанияның чоруп турарында, ажылдың темпизинде четпестер, чедир көөр айтырыглар эвээш эвес. Чамдык совхозтар директорлары, парткомнар, көдээ Советтер күүскомнары сигенчилерниң күш-ажылын шын организастаарынче, арга-курлавырларны долу ажыглаарынче кошкак кичээңгей угландырып турар.

КЕРЭЭ ЁЗУГААР

Сүт-Хөл ыяш ажыл-агый участогунуң коллективи чыл санында-ла керээ ёзугаар совхозка шынарлыг мал чемин белеткеп келген. Эрткен чылын чардынган керээ ёзугаар 100 тонна сигенни кезип белеткээштин шаңнал-макталга четкен. Арга-арыг ажылдакчылары ам база-ла совхоз-биле 100 тонна сиген белеткеп бээр керээни чаргаш, сиген кезилдезинче кирген. Олар Кызыл-Тайганың, Ак-Даштың алаактарында болгаш сад иштинде 6 звено кылдыр үстүп алгаш, кезилдени шуудады бергеннер.

Сүт-Хөлдүң садыг ажылдакчылары мал чеминиң белеткелинге идепкейлиг киржип, эрткен чылын 30 тонна мал чемин белеткеп берген. Ам ол хире сигенни кезип бээрин хүлээнгеш, райпо даргазы Владимир Ооржактың удуртулгазы-биле Эрги-Өдек деп черде 20 кижи хол кадыырларлыг ажылдап кирипкеннер.

О. БОРАШ.

КЕСКЕШ, САРААТТААН

«Алдан-Маадыр» совхоз нийтизи-биле 3870 тонна сигенни белеткээр. Ам бо хүннерде 500 тонннаны белеткээн. Мал чеми белеткээриниң шалыпчы айында 293 кижи хаара туттунган болгаш 240 кижи хол кадыыры-биле кезип турар азы 9 бригада ажылдап турар, оон иштинде бир механизастаттынган бригада бар.

Механизатор Эрес-оол Монгушка удурткан сигенчи бригада 540 тонна сиген белеткээр планын 62 хуу күүседип, 337 тонна сигенни кескеш, сарааттаан. Тарымал сигенниң дүжүдү бо чылын гектардан 21 центнер болуп турар. Ол эрткен чылдаазындан 5 центнер ажып турар.

О. КАҢ-ООЛ.

ИЙИ ЭЭЛЧЕГ-БИЛЕ

Совхозтуң төп шаңы. Чылдың кайы-даа үезинде маңаа ажыл-иш үстүр эвес. Часкы, чайгы, күскү сезоннарда ажыл мырыңай дүн-хүн чок үргүлчүлээр.

Анаа дүъш үезинде чедип келдим. Витаминниг сиген далганы белеткээр АВМ-нерниң, автомашиналарның болгаш өске-даа механизмнерниң даашшимээни ырактан-на илден.

Артыы талазында көскү черде кызыл лозуң аскан АВМ-ге чоокшулап келиримге, ортумак сынныг, аныяк эр уткуштур кылаштап келгеш, амыр-менди солушту. Ол ээлчег операторy Сергей Толбаев болду.

Ажыл-ижин сонуургап айтыра бердим.

— Мында ийи АВМ ажылдап турар. Олар 440 тонна витаминниг сиген далганы белеткээр онаалдалыг. Ону күүседир дээш ийи ээлчег-биле ажылдап турар бис. Нийтизи-биле 60 ажыг тонна эки шынарлыг витаминниг сиген далганын белеткедивис — деп, оператор С. Толбаев тайылбырлады.

Ол аразында хээндектээн сигенни «чыттыр» чүдүрүп алган автомашина халдып келгеш, сигенин дүжүргеш, дүрген-не чорупту. Чолаачызы Владимир Коровин дээр. Ажыл-агыйның мурнакчыларының бирээзи, эртен дан бажындан орай дүнеге чедир АВМ-нерни сиген-биле ол үзүктел чок хандырып турар.

Сергей Ак-оолович витаминниг сиген далганы белеткээр талазы-биле мергежилдиг оператор. Эрткен чылын ССРЭ-ниң 60 чылынга тураскааткан АВМ-нер аразынга он хонгаш үндүрер социалистиг чарышка каш удаа бирги черни ап келген. Чыл түңнелинде күш-ажылчы маргылдаага ээлчег тиилекчи болуп үнгеш, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң Хүндүлел вымпелин болгаш акша шаңналын алган.

С. Толбаевке удурткан звено бо хүннерде күженишкинниг ажылдап турар. Ээлчегде 2800 килограмм сиген далганын кылыр турган, үш тонна ажыр күүседип келген.

— Ээлчег чүгле бердинген онаалданы ажыр күүседип турар эвес, кылган витаминниг сиген далганының шынары база эки болуп турар — деп, шаң эргелекчизи О. И. Цыбина мурнакчыларны мактаар болду.

Мал чемнерин белеткээриниң шалыпчы айын эрттирер дугайында СЭКП обкомунуң бюрозунуң доктаалы-биле звено кежигүннери танышкаш, ажылдың темпизин улам бедидерин, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглап тургаш, бердинген онаалдаларны ажыр күүседир сорулганы салганнар. Оларның сөглээн сөзү ажыл-херек-биле карышпайн турар. Оператор Сергей Калдыгашевке удурткан звено база-ла витаминниг сиген далганы белеткээр нормазын ажыр күүседип эгелээн.

Бии-Хемде Ленин орденниг «Кызыл тараачын» совхозтуң АВМ-нериниң ажыл-ишчилери шалыпчы ажылдап турар.

Т. ХЕРТЕК.

Тувинская республиканская библиотека им. А. С. Пушкина

Национально-краеведческий отдел

ТҮҢНЕЛДИИ—КОЛ ЧҮҮЛ

Партийжи амыдырал: ажылдың стили

Кызылдың аъш-чем бараанар садында партия организациязы администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргээн долу ажыгларыбиле ийи комиссияны тургузуп, ажылдың арга-методун улам сайзырангайжыларын оралдажып турар. Ол комиссияларның составында он коммунист сонгуткан болгаш контрольдаар эргени боттандырганы күүсекчи сагылга-чурумга дээштиг салдарлыг болуп турар.

Бисте партийжи контрольдуң чугула объектизи он бирги беш чылда садыг хандырылгазын хөгжүдер талазыбиле план-хемчеглериниң күүседзин контрольдаары болур. Бо ажылдың байдалын тускай комиссия контрольдап, бодунуң ажылының дугайын партбюрога илеткеп турар. А еске бир комиссия совет садыгның чурумун болгаш материал талазы-биле контрольду боттандырып келген. Ацаа коммунистерни идепкейлиг кынрыштыргени контрольду улам хаңы чорудар, хөй янзы айтырыгларны хаара тудар арганы берип турар.

Удуртукчуларның отчёттарын дыңнаары ышкаш контрольдуң дээштиг аргазын калбаа-биле ажыглап турар бис. Чижээ, эрткен чылын № 20, 40, 45 магазиннерниң удуртукчулары эштер Панфилова, Форманчук, Потапова, Субботкина, бо чылын № 3 магазинниң директору коммунист О. Шарыпова оларның отчёттарын партбюрога болгаш партия хуралдарында дыңнадывыс. Бүдүрүлге айтырыгларын доктаамал контрольга алган болгаш ону партияның ажык хуралдарында каш удаа дыңнаан. Ол дээрге үүрмектеп садар бараан саарылгазының планын күүседир, хандырылганың культуразын бедидер, социалистиг чарыштың калбартыр, кадрлар-биле ажылдың байдалы ышкаш чугула айтырыглар болуп турар. Бо талазыбиле партия хуралдарынга илеткелдериниң садыгның директору М. Еремцова, ооң оралакчылары Т. Спрыгина, Гоненков олар кылган.

Отчёттарны, илеткелдерни дыңнаарда ацаа баш бурупгаар эки белеткенин, садыг бүдүрүлгелеринде ажыл-херектиң байдалын өөренип көрүп, чугула материалдарны анализтеп, кижилер-биле беседалажып, оларның санал-онаддарын ап турар бис. Ол ажылга активтиг, бүдүрүлгени эки билир специалистерни хаара тудуп турар. Бо бүгү ажылдар айтырыгны ханызы-биле сайгарып, партия хуралынга тодаргай санал-онадды киирер арганы партбюрога берип турар. Удуртукчуларның отчёттарын ап, чогуур шиитпирлерни хүлээп алыры—ол дээрге ажылхеректиң чүгле эгези. А кол чүүл — ооң түңнелдиин чедип алыры, хүлээп алган шиитпирлериң күүселдезин контрольдаары болур. Ынчангаш бо айтырыгны партбюро чугулалап көрүп турар. «Хүлээп алган шиитпирлерни күүседир талазы-биле партия организациязының сорулгаларының дугайында» айтырыгны бо чылдың мартта партияның хаарлыг хуралынга чугаалаштывыс.

Хуралдарга коммунистерниң санал-онаддар бээри, парлалгага ажылда чедер-четпестерни чырыдары—администрацияның ажылынга контрольдуң бир хевири. Бистиң партия организациязының коммунистериниң хуралдарга санал-онал бээрингe идепкейи бедик, оларның ажыл-ишчи саналдары четпестерни илередиринге болгаш чайладырынга дузалап турар.

Уставтың негелделерин коммунистериң күүседип турарының дугайында коммунистериниң дыңнадыгларын алыры, оларның-биле беседалажыры бисте контрольдуң бир нептерецгей хевири. Ынчангаш коммунистериң отчёттарын партия хуралдарынга ай санында дыңназарын практикалап келдивис. Ол ышкаш коммунистер болгаш коллектив кежигүннери-биле беседалажыышкынны чорудары партбюронуң ажылында бир кол черни ээлээн. Коллективке мораль-психологтуг эки байдалды тургузарынга, бригадаларны быжыглаарынга ол таарымчалыг.

Администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар талазы-биле комиссиялар ажылчы чоннарның негелделхереглелдерин долузу-биле кандырары, чугула барааннар садып алырынга үе-шак чарыгдаарын кызырары, садыгның депшилгелиг аргаларын нептередири, барааннар ассортиментизин көвүдедири чергелиг чугула айтырыгларны кичээнгейниң төвүнде тургускан. Чүгле эрткен чылын безин комиссиялар он дөрт хыналданы чоруткаш, оларның түңнелинде совет садыгның дүрүмүн хажыткан чээрби ийи таварылганы илереткен. Айтырыгларны партбюрога, партияның ажык хуралдарынга тургузуп, тодаргай хемчеглерни ап чорудуп турар. Ынчалзадаа совет садыгның дүрүмүн хажыдар таварылгалар ам-даа бар. Контрольдуң арга-хевирлерин улам долу ажыглап, дээштиин бедидерин ол негеп турар.

Садыг ажылдакчыларынга материал талазы-биле үнелиг хөй чүүлдерни хүлээткен, хөй санныг акша, көпеек оларның холдарын дамчып эртер. Бо бүгү байдалдарда кадрларны шилиир, таарыштыр тургузар, кижизиндер талазы-биле улуг харыысалгалыг болуру администрациядан негеттинер. Партия организациязы контрольду боттандырбышаан, материал талазы-биле харыысалгалыг ажылга хынаттынган, ак сеткилдиг кижилерни кинрерин чедип ап турар. Ол сорулгабиле хөй-нинтиниң кадрлар киздизин тургузуп, бригадаларны четчелээрде бир дембиле чорудуп турар.

Бистиң ажылывыста кол көргүзүг — үүрмектеп садар бараан саарылгазы болуп турар. Садыгның коллективи эрткен чылдың болгаш бо чылдың баштайгы кварталының планныг онаалдаларын күүсеткен. Ынчалза-даа бо чылдың бирги чартыының планнары чедир күүсеттинмээн, ында чамдык боттуг чылдагааннар бар-даа болза, шиитпирлезе чогуур чүүлдер, ажылды организастаанында четпестер эвээш эвес. Ынчангаш бүдүрүлге айтырыглары партия организациязының доктаамал контролюнда турар. Үүрмектеп садар бараан саарылгазының планының күүселдези, чоннуң садыг хандырылгазының культуразын бедидери, кадрларбиле ажылдың байдалы —бо айтырыгларны партияның ажык хуралдарынга чугаалажып, планныг онаалдаларын күүседир дээш демисел калбарган. Партия организациязы администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргезин тодаргай угланышкынныг, идепкейлиг ажыглаш, коллективте коммунистериниң, ажылишчи бүрүзүнүң харыысалгазын бедидип, 1983 чылдың планнарын чайгылыш чокка күүседир дээш көрдүнген бүгү хемчеглерни боттандырарын чедип алыр сорулгалыг ажылдап турар.

Н. ГУРКИНА,

Кызылдың аъш-чем бараанар садыында партия организациязының секретары.

Кооператорларда

ДОКТААМАЛ ПЛАНДАН АЖЫР

Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхозта чаа аъш-чем магазини ажыттынмаандала, Анна Григорьевна Миллер ооң чанында бичии магазинге ажылдап турган. Ам ол чоокта чаа ажыттынган улуг аъш-чем магазинииң эргелекчизи. Бо совхозта А. Г. Миллер он чыл ажылдап турары бо. Ажылдап келгеин үезиниң дургузунда ол алган хүлээлгезин доктаамал ажыр күүседип келген, чаңгыс-даа самчыгдал кылып көрбээн. Ол чорук ооң ажылынга кызымаккай, харыысалгалын көргүзүп турар.

Амгы үеде А. Г. Миллер бодунуң уруу Наталья Вакулина, аныяк садыгжы Тамара Күжүгет олар-биле ажылдап турар. Оларның магазинингe кире бээрге, арыг-силиг, чырык. Барааннарны кончуг шевергин таарымчалыг кылдыр делгеп каан. Барааннарның ассортиментизи элбек. Райпонуң коллективтериниң аразында эң чараш дериттинген магазин дээш чарышка Анна Григорьевнаның удуртканы коллектив бирги черни ээлээн.

Эрткен июнь айда планы 194 муң рубль турда, ону 209,7 муң рубль кылдыр, азы 108,1 хуу күүсеткен. Ооң мурнунда апрель, май айларда база даанган онаалдазын ажыр күүседип келген.

Мурнакчы садыгжының коллективи «Шекпээр» совхозтуң аъш-чем магазини-биле аразында социалистиг чарыштыглар. Ол чарышка барлыкчылар каш чыл улаштыр тиилекчи боон тураралар.

30 ажыг чыл ажылдап келгеии үезиниң иштинде дүрүлгелиг садыгжы хөй-ле аныяктарны бодунуң мергежилинге өөреткен. А. Г. Миллериң өөреникчилери республиканың аңгы-аңгы районнарында садыгжылар, бухгалтерлер, товароведтер боон ажылдап чоруурлар.

Төлептиг күш-ажылы дээш Анна Григорьевна шаңналмакталды удаа-дараа ап келген.

С. БАЛЧЫР.

ЧУРУКТАРДА: (солагай талазындан) садыгжы Галина Күжүгет, хоочун садыгжы А. Г. Миллер, өөреникчи Тамара Сарыглар; магазинииң иштн хевири.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

Хоорай, суурларывыстың аян-шинчизи

ХӨЙ-НИИТИНИҢ ХЕРЭЭ БОЛГАНДА

Самагалдай суурну чаагайжыдар талазы-биле ылаңгыя сөөлгү ийи чылда элээн ажылдар кылдынган. Ынчангаш суурда чамдык херимнер чугайлаттынмаан. Суурдан бок үндүр соортур машина айтырыг болза тургустунуп келир. Коммунал ажыл-агый бүдүрүлге эргелелиниң машиназы үреликтээш аңаа ажыглаттынмайтурар. Ынчангаш бок-күзүрүм бажыңнар девискээринге чыыза-чыылза, хорумналы бергеи чылдар дизе хөөредиг болбас.

Суурда кудумчуларны ап көрээлинер. Оларның девискээриниң санитарлыг байдалы негеллеге дүүшпес. Суг узар черииң чаны малгаштыг, кудуктар эрткен чылын үрелип кыштаан. Оон-биле кады Дружба кудумчузунда коммунал ажыл-агый бүдүрүлге черинге хамаарыжыр ээн, кагдынган бажыңнар бар. Оларның септелгезин чорудар бе, азы канчаарыл, биллинмес.

Суурувус иогаан турзун дээш Бай-Хаактан ыыштарны чазын, күзүн экжеп, тарып олуртуп турар. Ажаалда-хайгааралдың багайындан олар үр-даа болбайн, кадып каар. Чижээ, 1982 чылда олурткан сес чүс дөс тарымал үнүштүн ийи чүс хирези быжыгып үнмейн, кадып калган Бо чылдың чазынында чаагайжыдылга айы чоруп турда, олурткан 500 дөс ыыштын ажаалдахайгааралы багай. Ол хевээр турар болза, кайыраан үнүштер суггарарынга тускайлаан трактору суггарылганы доктаамал чорутпайн келген. Харыысалга чок чоруктуң үржүу ындыг болур-дур.

Уруглар ойнаар болдүүн шөлүүгештер дерип тургузар айтырыг чамдык суурларда кочтуг эки шиитпирлеттинип турар, а бистиннде ындыг эвес, түңнел чок.

Самагалдай суурнуң чаагайжыдылгазында четпестерни чугаалажып-ла турар болгай бис. Чаагайжыдылга — хөй-нинтиниң херээ. Самагалдай суурнуң чурттакчыларының чаагайжыдылгага киржилгези, бот-идепкейи куду. Өг-бүле, кижи бүрүзү хамааржыр участогун чаагайжыдып, арыг-шевер тургузар болза, суурувустуң аяшинчизи чүге көскү болбас ден?

Районнуң коммунал ажылгай бүдүрүлге эргелелиниң талазынлан үстүнде айтырыгга хамаарыштыр боттуг хемчеглер алыр ужурлуг.

Т. КУНГА.

Тес-Хем район.

Куш-ажылчы маадырлыг

чорук тың оруу

ЧЕДЕР СТАНЦИЯ—МУЯКАН

БАМ-ның картазында база бир демир-орук станциязы — Муякан. Чаа салдынган рельстер-биле чорупкан баштайгы поездиниң хүндүлүг пассажирлери — транспорт тудугжулары, социалистиг чарыштың тиилекчилери. Сонгу-Муйск сыннарының арттарын таваран ол орук-биле СЭТА-ның корреспондентизи база чораан.

Муяканче орук ажыттынган соонда барыын участок аразы чүгле он алды километр болу берген. Бо оруккa «Запбамстроймеханизация» трестиң механизастаттынган колониалар коллективтери ажылдап турган. Барык беш миллион кубометр хорзүнүү дажыглаащ, орук үнүнга төккен. Муякан станциязының оруунга он көвүрүнү туткан. Бо станция ажык болу бергенинден коллективтериниң ажылынын темпизи бедээн.

Муякан.

МАЛ ЧЕМНЕРИНИҢ ШӨЛҮ

БАМ-ның төп участогунда Уркан хемниң шыналзында мал чемнериниң белеткели түлүктээн.

«Заря» совхозтуң ажылишчилери. БАМ-ның тудуг кезектериниң ажылчынары сиген сараттап, сенаж салып, көлээ ажыл-агыйның өске-даа ажылдарын чоруда берген. Оон-биле чергелештир эртемденнер шинчилел ажылдарын база кылып киришкен. Урган оргулаажынга оларның сонуургалы таварылга эвес. Мал чемнерин өстүрериниг таарымчалыг 15 муң гектар шөл мында бар. Шыналарыныг болгаш оларның дүжүдүн ажаан өстүрериниң технологиязын болгаш агротехниказын эртемденнер ажылдап кылган.

Благовещенск.

КУДУМЧУДА САДЫГЛАР

Литва курорт-хоорай Друскининкайда аъш-чем, үлетпүр бараанарының бөлүк магазиннери турар кудумчуну ооң чурттакчылары, аңаа дыштанып келгеннер ону баштактанып, ойнай-сылдай «кижилерге үе камнап бээр магазиннер» дижирлер. Ынча дижири таварылга эвес, садып алыкчылар моон бараанны эзлчег манавайн, саат чокка садып алыр.

Курорт-хоорайның магазиннери карышкак график-биле ажылдап турар. Ооң мурнунда олар дүштээр дээш хары угда хагдына бээр турган болза, ам ындыг эвес, магазиннер дүштеки чапсарда ээлчежип хагдынар апарган. Ол чорук кудумчумагазиннериниң ажыл хүнүн узаткан, эртенден орайга дээр оларның эжии садып алыкчыларга ажык.

Чайын, курорт сезонунуң үезинде безин бо магазиннерге улуг оочур турбас: хереглээн бараанын садып алырынга каш-ла минута чарыгдаттынар.

М. АНТОНЕНКОВ.

Литва ССР, Друскининкай.

АЖЫКТЫГ, СОЛУН

Республиканың студент тудуг отрядтарының эки чаңчылдарын сагып, Ак-Довуракты № 3 профтехучилишезинiң сургуулдары Волгоград областын Суровкино совхозунуң ажыл-агыйынга ийи чыл улаштыр шеф дузазын чедирип келген. Бо чылын училищенин башкылары, ада-иелер 100 ажыг сургуулларны ол областче үдээн. Студентилер-биле кады Ак-Довуракты № 1 ортумак школазының үстүкү класстарының өөреникчилери база чорупкан. Оларны башкы М. Н. Давыдова удуртуп чоруур.

«Хемчик» студент тудуг отрядының командири — будурүлге өөредилгезиниң мастери В. Е. Ванченко, комиссары — училищенiң комсомол организациязының секретары П. Г. Селиванова. Дайынчылар үш бригадада үстүп алганнар. Олар иогаа, чимис ажаалдазынга киржир.

Эрткен чылын олар багай эвес ажылдааннар. Ынчангаш хөй санныг хүндүлел бижиктер, өртектиг бараанар-биле шаңнатканнар. Бо чылын эрткен чылындан артык түңнелдерлиг болур дээш дайынчылар кызып ажылдаарлар.

Училищенин чамдык сургуулдары районуң мал чемнинiң белеткелинге киржип турар. Ол ышкаш училищенiң дузалал ажыл-агыйында, тайгага ыяш белеткелинде ажылдап, чайгы дыштанылгазын ажыктыг, солун эрттирип турарлар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

Бир чагааның изи-биле

АЙТЫРЫГЛАРГА ХАРЫЫ КЫЛДЫР

«Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынның Эрзин районда № 5 КМК-зы бар. Бо коллектив районнуң совхозтарынга чурттагга бажыңнарын, культура албан черлерин, школаларны тударынга, хойжу турлагларга чаа комплекстерни кылырынга эвээш эвес үлүүн киирип келген. Ынчалза-даа бо чылдың эгезинден бээр тудуглар кылырының темпизи кудулаанын, ында күш-ажылдың сагылга-чурумунуң багайын чүгле ажылчыннарның эвес, харын КМК-ның удуртукчуларының арагалап, ажыл шагы үзүп турарын, машина-техниканың ажыглалының эки эвезин шүгүмчүлеп бижээн чагаа редакцияга келген.

Чагааның хемчээли улуг, ында киирген чижектериниң, айтырыгларның хөй талалыын өөренип көргеш, чүгле ацаа хамаарыгалыг, ында айтырыгларны дорт харылаан турар удуртукчу эштер-биле, КМК-ның чамдык ажылчыннары-биле чугаалажыр аргалыг болганымны чагааның авторларынга баш удур сагындырып каайн.

Бирээде, тудуг айтырыы. Эрткен чылын Эрзин суурга 720 олуттуг улуг, делгем школаны ажыглалга киирген. Ону буу-хаа доозун хүлээткенiниң түңнелинде аңаа кылыр ажылдар чоорту тыптып келген. Ооң кадында кышкы үеле суг дамчыдылгазының системазы үрели берген. Түңнелинде чамдык батареялар чарылган. Ам ону сантехниктер кылып турар. А Нарын суурда Культура бажыңының тудуу артken чылын ара соксаан, аңаа кандыг-даа ажыл чоруттунмаан. Чылдагаанны болза, херек плиталар-биле ону хандырбайн барганы, ону кандырдаа балансыга киирбээнин болур. Тудуг материалдары-биле хандырылганын үзүктели бээриндеи чамдык совхозтарда тудугларның хуусаазы узап турар. Ынчангаш тудугларны чогуур үезинде дужаавайн баврындан ажылчыннарның акшашалыныиын озалдай бээр чылдагааннары турган.

Ол КМК-да 11 тудуг бригадазы бар. Оларның шуптузу багай ажылдыг дээр болза, херек кырында байдалга дүүшпейн баар. Ылангыя Кызыл-оол Оюнга удурткан бригада эки ажылдыг. Бо коллектив бирги кварталда бригалалар аразында чарлаттынган социалистиг чарышка бирги черни алган. Олар чыл эгезинден бээр «Морен» совхозтуң Божалыг деп черде бир-бир квартиралыг ийи бажыны, чунар-бажыны, 600 хой киреp кажааны ажыглалга киирген. Ам олар ийи дээштиин бедидери, кадрларбиле ажылдың байдалы —бо айтырыгларны партияның ажык хуралдарынга чугаалажып, планныг онаалдаларын күүседир дээш демисел калбарган. Партия организациязы администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргезин тодаргай угланышкынныг, идепкейлиг ажыглаш, коллективте коммунистериниң, ажылишчи бүрүзүнүң харыысалгазын бедидип, 1983 чылдың планнарын чайгылыш чокка күүседир дээш көрдүнген бүгү хемчеглерни боттандырарын чедип алыр сорулгалыг ажылдап турар.

Чагаада киирген чижектерге хамаарыштыр Борис Эрепчинович Содупамның харыызы мындыг:

— Плиталар ээп эгелей бергени-биле Культура бажыңының тудуунда ажыл чоруп турар. Совхозта пилорама бар-даа болза маиалар-биле ханлырылга ындыгла эки эвес. Начальникке хамаарыштыр бодум хуумда ону негелделиг кижи деп бодаар мен. Объектилерни ол үүгүлүү эргип коруп турар. Ында-хаая арага ижиптерин билир мен. Ооэун хуралга сайгарган. Ажыл талазы-биле негелде кылырга, чамдык кижилер ооң четпес талаларын коштарар боор чүве.

Черле ынчаш ужуражып, чугаалашкан кижилеримниң харыыларында чаңгыс аай эвес, удуралыышкак бодалдар бар. Кижи бүрүзү ажылда четпестерни, чедиишкиннерни бодунуу-биле үнелээр, сайгарар, шүгүмчүлээр болганда, маңаа маргылдаа үндүрбейн чагаадан чамдык одуругларны киирейн. Авторлар КМК начальнигиниң дугайында (Ажылчыннарның сөс, домаан, частырыын ескертпедим — Ш. Д.) мынча дээн: «Куулар Дадар-оол даргалаан соонда КМК-ның ажылчыннары бөлүглежип арагалаажар апарган. Гараж, проходной, начальник өрээлинге, хостуг кабинеттерге, кызыл-булунга арагалаар улустар бар... Куулар ажылыпга эзирик турар үеде ажылчыннар чаныпче барбас, ажылчыннар-биле кырыжыр, эки-бак сөс сөглээр. Ажылчыннарга каржы-дошкун, үндүр-кипр сывыртаар, эптиг-эелдек чугаа-соот чок, ажылчыннар-биле сүмележип, дуругушпас, чүгле хөректенир, дужаар мындыг характерлиг дошкун кижи. Ажыл үезинде эзирик болур азы чиде халый бээр». Оон ынай чагаада прораб Иван Будунун, профэвилел комитединиң даргазы Марлов Монгуштун, прораб Комаадыр Монгуштун, кол механик Михаил Куланың, озал-ондак болдурбас талазы-биле инженер Яков Ооржактың, кадрлар киздизинiң ажылдакчызы Херелмаа Стебаковаңың аттары база киргеп. Оларның дугайында ажыл шагында арагалаар, ажылга озалдап кээр, эрте чаңа бээр деп авторлар бижээн.

Будурулгени удуртуп, башкарып турар кижилерниң ажы-чаңы төлептиг эвес, сагылга-чурумү багай турда, анаа ажылчын кижилерден кандыг негелде туруп болуруп Ында партия организациязы чурумну тудар, кижизидилге ажылын сегидер талазы-биле чамдык хемчеглерни ап турар-даа болза, ооң дээштиг, күүселделиг, түңнелдиг эвезин үстүнде чижектер көргүзүп турар. КМКның партия организациязы (секретары И. Дадаа) СЭКП Төп Комитединиң ноябрь (1982 ч.) болгаш июнь (1983 ч.) Пленумнарының шиитпирлерин удуртулга болдурбушаан, күш-ажылчы коллективтер дугайында ССРЭ Хоойлузуунуң 1-ги кезээниң бирги үүлүнде «Күш-ажылчы коллективтериниң херээ болгаш хүлээлгези — бедик будурүкчүлүг күш-ажыл, партияның шиитпирлерин боттандырары, совет хоойлуларны болгаш чазактың доктаалдарын хажык чокка күүседири, күрүне планнарын болгаш керээ ёзугаар хүлээлгелерни күүседири, ажылдың ажыктыын болгаш шынарын бедидери, күш-ажылдың, будурүлгениң болгаш күрүнениң сагылга-чурумун быжыглаары, коллектив кежигүнперинiң күш-ажылчы болгаш шиитпирлел-политиктиг идепкейин көдүрери, оларны коммунизм тургузукчуларының моральдыг принциптериниң ёзугунга кижизидер дугайында доктаамал саглыг салыры» дээнин хүн бүрүлеги ажыл-чорудулгазынга ажыглаар сорулгалыглар. Бо сөстерде сингиккен партийжи ханы утка КМК коллективинге улуг өөредиг болур дээранинге бүзүрээр мен.

Ам начальник Д. Ч. Куулариың дугайында каш сөс. Ооң төлеп чок чоруун СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң удуртукчулары аңаа көрүп эртпээн. Райкүүскомга ол айтырыгны сайгарып көргеш, ыныяк удуртукчуну ажылындан (орнунга өске кижи тыппайн-даа) үндүрүпкен. Ынчан райкүүскомнуң удуртулгазы «Тыва совхоз тудуг» каттыжышкынның даргазының хандырылга талазы-биле оралакчызы Р. М. Зыковага дыңнадып каарыбиле айтырыгны кызыгаарлаан. Ужурунда болза ынчанымас турган. Кадрлар айтырыын каттыжышкынның даргазы М. А. Кыргыс боду харыылап турар болганда, ол чок-даа турган болза, ону маңаар, чүгле ооң-биле сүмележир турган-дыр.

Байдал ам кандыгыл? Каттыжышкынның удуртукчулары Д. Ч. Куударны келдирип эккелгеш, ооң тайылбырын ап, чурумун сайгарып көргеш, шыңгыы доңгуткаш, ажылында хевээр арттырган.

Каттыжышкынның даргазы М. А. Кыргыс-биле ужуражып, чугаалаштым. Ол мынча дээр болган:

— Удуртукчу кадрлар айтырыы бисте берге. Ону боттуг кылдыр шиитпирлеп алыр дээш каттыжышкынның администрациязы, партия организациязы, профэвилелдиин каттышкан тудуг комитеди ажылдап турар. Эрзинде № 5 КМК-ның начальнигi аныяк специалист кижи. Ынчангаш частырыгларын эдип ап, ажылды сегидер арганы аңаа сөөлгү удаа берген бис.

Кижиге бүзүрээри, идегээри— кижизидилге ажылының бир хевири-дир. Ону аныяк инженер аванс кылдыр көрүп, чогаадыкчы болгаш телептиг чоруун ажыл-херек кырынга көргүзер ужурлуг.

Идеология ажылын — партияның сөзүн массага чедирер, тайылбырлаар кижи удуртукчу болурун утпаза эки. Чогум-на ол дутайын СЭКП ТК-ның июнь (1983 ч.) Пленумунуң шиитпиринде айыткан. Ону ажылга удуртулга болдурар.

Ш. ДОРЖУ,

«Шынның» тускай корр.

РСФСР-ДЕ ЧУРТТАП ТУРАР ХӨЙ УРУГЛАРЛЫГ ИЕЛЕРГЕ «МААДЫР-ИЕ» АТТЫ ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

ССРЭ-НИҢ ДЭЭДИ СОВЕДИНИҢ ПРЕЗИДИУМУНУҢ ЧАРЛЫЫ

Он болгаш оон-даа хөй уругларны божаан база кижизиткен иелерге «Маадыр-ие» атты тывыспышаан, «Маадыр-ие» орден-биле шаңнаарлар болза:

ТЫВА АССР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ

Дыртык Оолаковна **ДОНГАККА** — ССР Эвилелиниң 60 чылы аттыг совхозтуң ажылчыны, Мөңгүн-Тайга район.

Чечекмаа Сульдумовна **ЕНЗАККА** — өг-бүле ээзи, Таңды район.

Бокпалаар Кара-Саловна **Кызыл-оолга** — «Мурнакчы» совхозтуң ажылчыны, Бай-Тайга район.

Мандыл Оржаковна **Наажанга** — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны, Бай-Тайга район.

Зоя Достанмаевна **Ондарга** — «Хөндергей» совхозтуң ажылчыны, Чөөн-Хемчик район.

Чудур Ортан-ооловна **Ооржакка** — «Шекпээр» совхозтуң ажылчыны, Барыын-Хемчик район.

Куусаал Люндуповна **Опанайга** — «Бай-Тал» совхозтуң ажылчыны, Бай-Тайга район.

Анай Күдер-ооловна **Самаага** — «Хөндергей» совхозтуң ажылчыны, Чөөн-Хемчик район.

Татьяна Тюлюшовна **Сатка** — албан-хаакчы, Чөөн-Хемчик район.

Анчымаа Донгаковна **Сотпага** — ажылчын, Улуг-Хем район.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Ю. АНДРОПОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Т. МЕНТЕШАШВИЛИ.

Москва, Кремль.
1983 чылдың июль 11.

Бистиң амыдыралывыс шинчизи

НАЦИОНАЛДАР АРАЗЫНГА ӨГЛЕНИИШКИН КӨВҮДЕП ТУРАР

«Бажың ээзи — 28 харлыг, дээди эртемниг, бедик, шилгедек дурт-сынныг, аянныг бүдүштүг, чугаакыр, чазык казах херээжен кижи. Угаанныг, чаагай сеткилдиг, баштаксымаар кижи анаа чагаа бижиир болза деп күзеп турар. Националы хамаан чок».

Бо болза латви «Ригас Баллс» солунунуң «Таныжылга албаны» кезээнден алдынган дыннадыг-дыр. Кижиниң төлептиг чоруунга хамаарыштыр авторнуң чүгле бодунуң билиишкиннери ында илергейлеттинген болза-даа, ук дыннадыг чүгле шак ол шилгедек дурт-сынныг казах херээжен-биле таныжып алыксаанныарының сонуургалын оттурган эвес. Чүс ажыг нациялар болгаш биче улустар чурттап турар улуг чуртта националы хамаан чок деп бүзүрелдиң нептерээни өг-бүле айтырыын сонуургап турар эртемденнерни аажок сонуургадып турар.

1959 чылда ССРЭ-ге 3 миллион хире ангы-ангы аймак-сөөк кижилерниң аразынга өгленгеннер көвей турган. 1970 чылда 8, 1979 чылда — барык-ла 10 миллион четкен. Ол-ла үениң дургузунда чуртка өг-бүлелерниң ниити саны 18 хуу, а аймак-сөөк талазы-биле холушкак өг-бүлелер үш катап көвүдээн. Ындыг өг-бүлелерниң дөрттүң үш кезии хоорайларда, арткаинары — кедээде чурттап турар.

Ангы-ангы аймак-сөөк кижилерниң аразынга тургустунган өг-бүлелерниң санының талазы-биле Казахстан эвилелдешкен республикаларның аразында бирги черде туруп турар — мында бүгү өг-бүлелерниң 20,6 хуузу ындыг өг-бүлелер болуп турар. Ону тайылбырлап болур. 50 чылдарда анаа эгелээн кур черниң шиңгээдип алыышкынынга Совет Эвилелиниң бүгү улустарының төлээлекчилери киришкен. Он беш чылдың дургузунда Казахстанның чону келген кижилерниң күсели-биле барык-ла 1,5 миллион кижиге көвүдээн — ол болза колдуунда аныяктар.

Оон ангы республикаларда ындыг өг-бүлелерниң саны бүгү өг-бүлелерниң санынга хамаарыштыр алырга, Латвияда 20,2, Узбекистанда — 19,3, Украинада — 19, Белоруссияда — 16,5, Молдавияда — 15,5, Киргизияда — 15, Таджикистанда — 13,1, Туркменияда — 12,1, Эстонияда — 11,1, РСФСР-де — 10,7, Грузияда — 10, Литвада — 9,6, Азербайджанда — 6,7, Арменияда — 3,6 хуу болуп турар.

Бо көргүзүглер янзы-бүрү факторлардан хамаарыштыр тургустунуп турар. Национал характерниң ылгалыр демдектерин көргүзүп турар кижи бүрүзүнүң хууда аажы-чанындан эгелээш, чоннуң ол-бо черлерже шилчип көжер чоруу дээн ышкаш объективтиг чылдагааннарга чедир. Чижээлээрге, Латвияда чоннуң өскээр шилчип көжер чоруу Армениядаазы-биле деңнээрге, ийиден ажыг катап хөй болуп турар. Ооң түңнелинде Латвияда үндезин чурттакчы чон чүгле 53 хуу болуп турар, а Арменияда — барык-ла 90 хуу, ындыг болганда, ангы-ангы националдарның төлээлекчилериниң аразынга өг-бүле болур чорук ол байдалдан улуу-биле хамааржыр.

Узбекистанда, Киргизияда, Таджикистанда, Туркменияда ангы-ангы националдар төлээлекчилериниң аразынга тургустунган өг-бүлелерниң санының хөй болуп турары ол улустарның медерелинде аажок улуг өскерилгелерниң болганын херечилеп турар. Чүдүлгениң, чаңчылдарның негелделерин ёзугаар өске националдың төлээлекчилери-биле өгленчирни шыңгыы хоруглаттынган турганын амгы улуг салгалдың кижилери уттаапнар, ол негелдеден чөрүшкен кижилерни шаажылап өлүрер кылдыр шаанда шиидип турган.

Өске талазында, хууда амыдыралдың норма-чижектерин кижилерниң канчаар көрүп турары ниитилелге сагылгачурумнун доктааттынарындан оранчок оожум өскерлип турар. Узбектерниң 70-ден 90 хуузу (ангы-ангы социал-профессия бөлүктериниң айтыбиле) ажыл-ишчи харылзаалар үезинде кижилерниң аймак-сөөгү кандыг-даа роль ойнавас деп санап турарын эртем шинчилелдери тодаратказ. Олар боттарының бүдүрүлге коллективиниң национал составы кол фактор кылдыр санавайн турарлар. Ындыг-даа болза хоорайларда чурттап турар узбектерниң 20 хуузу, бир эвес оларның эң чоок кижилери — угбалары, акылары, дуңмалары, ажы-төлү — өске националдарның кижилери-биле өг-бүле туда бээр болза, анаа удурланмазын илергейлээннер. Оон-биле чергелештир оларның чаа чоок кижилери узбек национал чаңчылдарның сагыыр ужурлуг дээрзин дыка хөй кижилер боттарының баштайгы бодалдарынга немеп турарлар.

Ынчаарга кажан айтырыгга ангы-ангы назы-харлыг эр азы херээжен кижилер харыылап турда, байдал шуут өскерли бээр. Анкеталарның түңнелин ёзугаар алырга, узбек студентилерниң 80 хуузу ангы-ангы аймак-сөөк кижилерниң аразынга өг-бүле тургузарын хүлээп көрүп турар, а чүгле 16 хуузу ону күзенчиг эвес деп санап турар.

Совет Эвилелиниң чаа-чаа хоорайларындан алдынган статистика медээлери аныяктарның ындыг хөөнүн бадыткап турар. Ол чаа хоорайларда националдар төлээлекчилериниң аразында тургустунган өг-бүлелерниң саны эвилелдиң ортумак көргүзүүн ажып турар. Чижээлээрге, Брежнев хоорайда ындыг өг-бүлелер бүгү өг-бүлелерниң үштүң бир кезии болуп турар. Оон-биле чергелештир демдеглеп каар чүве болза, амгы үеде ол хоорайларда тудугнуң эге үезинде болуп турганы ышкаш, чүгле өскээртен келген аныяктар өгленчип турар эвес, харын-даа оларның ол хоорайларга төрүттүнгүлээни, анаа өзүп келгеш, ажылдап, өөренип турар оолдары болгаш кыстары өгленчип турарлар.

Чаа хоорайларда өске аймак-сөөк улустарының төлээлекчилери-биле өгленчип турар үндезин чурттакчы аныяктарның саны көвүдеп турар. Азербайджанның Сумгаит хоорайында өске националдарның төлээлекчилери-биле өг-бүле туткан азербайджан аныяктарның саны 1975 чылда 96 турган болза, 1979 чылда 119 четкен.

Чамдык медээлерни ёзугаар алырга, националдар төлээлекчилериниң аразынга тургустунган өг-бүлелер элээн быжыг болуп турар. Өг-бүлеге янзы-бүрү чаңчылдар болгаш үзел-бодалдар холушкан турар дээрзин эгезинде-ле билип, ону хүлээп көөрүнге белен чорук салдарлыг болуп турар чадавас.

Г. РЕПИНСКАЯ.
(ПМА).

Д И П Т Е Р Д Е Н

● **БОНН.** ГСДП-ниң фракциязы эрге-хоойлу талазы-биле бундестагтың комиссиязынга ГФР-ге ортумак ыраакшылдың чаа америк ядролуг ракеталарын тургузарын хоойлужудуп көөрүн негээн. Олар «Першинг-2» болгаш чалгыннаг ракеталарны чурттуң девискээринге бундестагтың болгаш бундесраттың чөпшээрели чокка тургузары чугула болгаш чөптүг деп көөрүн францияның негелделеринде айыткан.

Документиде айтып турары болза ГФР-ниң НАТО-нуң иштинге кылганы керээлер болгаш чөпшээрежилгелер ол ракеталарны тургузарынга хоойлу ёзугаар барымдаа болбайн турар деп медеглээн.

● **ДАМАСК.** Ливанда тайбыңны деткиир талазы-биле араб күштерниң составында кирип турар сирий шериглерниң туруштарының кырынга ужудукчу чок ужуп чораан израиль разведчик самолётту агаар камгалалының сирий чепсектери дүжүр аткан деп, Сирияның шериг төлээлекчизи дыңнаткан.

(СЭТА).

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

ГЕНРИ УИНСТОННУҢ ЧҮҮЛҮ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Рейганның администрациязының дайынзырак, эжелекчи даштыкы политиказын АКШ-тың Коммунистиг партиязының Национал даргазы Генри Уинстон «Дейли уорлд» солунга бижээн чүүлүнге сойгалап илереткен.

Ак бажыңга эрге-чагыргага кирген баштайгы хүннеринден-не эгелээш, АКШ-тың президентизи Рейган калчаараашкынның антисоветизмни болгаш милитаризмни кол чепсек кылып алган деп, автор демдеглээн. Бистиң өрлемчейивиске тайбың дээш демиселдиң мурнуку одуруунда туржуп турар Совет Эвилелин президент Рейган ыдыр арын-нүүр чокка нүгүлдевишаан, бодун чаа дайынның халыыдаашкынның кыпсыкчызы кылдыр бүгү делегейниң мурнунга көргүскен. Рейган бодунуң чуртун болгаш бүгү кижи төрелгетенни ядролуг халапче чыгап турар.

Каттышкан Штаттар Совет Эвилелинге болгаш тайбыңның база депшилгениң күштеринге удур политиканы чорутпушаан, Азияда, Африкада болгаш Латин Америкада улустарның национал-хосталгалыг шимчээшкиниң базарын, ында реаксылыг, америкакчы ёзу-чурумнарны эрге-чагыргага хевээр арттырарын оралдажып турар. Ол сорулга-биле америк администрация улустарның империализмге болгаш реакцияга удур чөптүг демиселин «совет салдарның» түңнели кылдыр бадыткаарын хоозун оралдажып турар. Агрессчи болгаш чарлаттынмаан дайыннарны Ак бажың күрүне политиказы болдуруп алган. Вашингтонга күзенчиг эвес чазактар туруп турар чурттарда байдалды үрегекчи хөделиишкиннерниң, харын-даа дорт дайын интервенциязының дузазы-биле божаннадырын америк империализм оралдажып келген болгаш амдаа оралдажып турар.

Амгы америк администрация «Першинг-2» болгаш чалгынныг ракеталарны Барыын Европага апарып нептередирин бо чылдың төнчүзүнде эгелээрин планнавышаан, ядролуг дайынга белеткелдин ажыы-биле үргүлчүлеп турар. Делегейниң хөй-ниитизиниң шыңгыы удурланыышкыннарын болгаш Совет Эвилелиниң чогумчалыг тайбың саналдарын америк администрация херекке албайн, ядролуг дайынга белеткелди уламчылавышаан. Ажылдаар, эмнелге хандырылгазын, чурттаар черлерин, өөредилгени чедип алыр дээш америк ажылчы чоннарның хүн бүрүде демисели Рейганның даштыкы политиказын өскертпээнде, боо-чепсекти, хамыктың мурнунда ракета-ядролуг чепсекти эндере бүдүрерчи соксатпаанда чединишкинниг болуп шыдавас дээрзи ам кажангызындан-даа артык тодаргай апарган.

Демократтыг чаартылгаларның оруунче кирген депшилгелиг күрүнелерге удур кандыгдаа хөделиишкиннерни кылырындан Вашингтон амгы үеде чалданмайн турар деп, Г. Уинстон айыткан. Оон чижээ — революстуг Никарагуага, Кубага, Гренадага удур АКШ-тың чарлаваан дайыны-дыр. Төп Америкага хөй шериглерни болгаш боо-чепсээн Американың Каттышкан Штаттары мөөнневишаан, агрессчи ол хөделиишкиннерин агартыр дээш «совет болгаш куба кыжанылышкын» дээр хоозун нүгүлдү өөскүдүп, чылдак кылып турар. Ынчаарга Төп Америкага ёзулуг кыжаныышкын — америк империализмдир.

Рейганның администрациязының эжелекчи, дайынзырак политиказынга удур, Никарагуага, Кубага, Гренадага болгаш өске-даа күрүнелерге хамаарыштыр АКШ-тың агрессчи хөделиишкиннеринге шиитпирлиг ойтур шавыышкынны таваарыштырарынче американнарны болгаш бүгү делегейниң депшилгелиг хөй-ниитизин Г. Уинстон кыйгырган. Рейганның администрациязының политиказы — ол дээрге ядролуг халапче орук, бүгү кижи төрелгетенге кыжаныышкын дыр деп, АКШ-тың Компартиязының Национал даргазы Г. Уинстон демдеглээн.

ЯДРОЛУГ ЭНЕРГЕТИКА ОБЪЕКТИЛЕРИНЧЕ ХАЛДААШКЫННЫ ХОРУУР

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Ядролуг энергетиканың шапкын хөгжүлдези — делегей чурттарының техниктиг депшилгезиниң дүрүм ёзугаар боттуг чүүлү болгаш чугула фактору. Ынчалзажок шериг халдаашкынының таварылгазында ядролуг энергетиканың объектилери миллион-миллион кижилерниң амы-тынынга кедергей халаптыг айыылдыг үнер дээш болу бээр ирги бе? деп айтырыгга хамаарыштыр делегей ниитилежилгези сагышсырап турар. Чепсегленииишкинни дужурер талазы-биле комитеттиң Женевада болуп турар сессиязынга ол дугайын айыткан.

Ядролуг энергетиканың объектилеринче өжегерээн халдаар чорукту хоруур дээш Совет Эвилели шиитпирлиг туржуп турар деп, ССРЭ-ниң төлээлекчизи В. Л. Израэлян комитеттиң ээлчеглиг хуралынга чугаазынга онзалап демдеглээн. Ол сорулганы чедип алыр дээш совет делегация бо айтырыг талазы-биле делегей дугуржулгазын ажылдап кылырынга хамаарышкан тодаргай элээн каш саналдарны киирген.

ССРЭ-ниң саналдары кижи төрелгетенниң келир үезиниң дугайында сагыш салыышкынбиле сиңниккен деп, Болгарияның төлээлекчизи Б. Константинов чугаалаан. Ниитилел-политиктиг тургузуунда болгаш экономиктиг хөгжүлдениң деңнелдеринде ылгалдардан хамаарылга чокка бүгү улустарның болгаш күрүнелерниң эрге-ажыктарынга, күзел-соруунга ол саналдар бүрүн дүгжүп турар.

Ядролуг энергетиканың объектилериниң айыыл чок хөгжүлдезин хандырарын социалистиг чурттарның-даа, каңдаа каттышпааннарның — Аргентинаның, Бирманың, Бразилияның, Индияның, Мексиканың болгаш өске-даа күрүнелерниң төлээлекчилери сессияга шыңгыы негээн.

Иракта Таммузада ядролуг шинчилелдер төвүнче израиль ужар чүүлдүн дээрбечи ёзу-биле халдааның хөй делегаттар шыңгыы буруу шавыышкын-биле сагындырып чугаалааннар.

ДАШТЫКЫДА КУЛЬТУРА АМЫДЫРАЛЫ

БЕРЛИН. Потсдам хоорайга эрткен «Интерклуб-83» деп бүгү делегейниң чурук делгелгезиниң хүндүлүг медальдарын Москва болгаш Ковров хоорайның төлээлекчилери алган. Шак ындыг шаңналды чехословак Турнова хоорайның төлээлекчилеринге тывыскан.

Бо чылын чаңчыл болган бо көрүлдени 15 катап организастаан, орта сес чурттарның фотоклубтары киришкен. Аныяктарның амыдыралын, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның ажыл-ижин көргүскен 400 ажыг чуруктарны олар делгээннер. Оларның хөй кезии акы-дуңма социалистиг чурттарның ажылчы чонунуң амыдыралын чугаалап турар.

ЛОНДОН. Мында совет кино неделязы ажыттынган. Англи найысылалдың чурттакчылары «Остановился поезд», «Василий и Василиса», «Спасатель», «Частная жизнь», «Влюблен по собственному желанию», «Васса», «Вокзал для двоих» деп киноларны көрүп болурлар. Англи кинематография институдунуң организастааны бо фестивальга киржири-биле профессор Р. Н. Юренев биле режиссер Г. А. Панфилов олар кирип турар совет делегация Лондонда чеде берген.

Британ ортулуктарынга совет кино уран чүүлүн нептерединге эртип турар неделяның ужур-дузазы улуг деп, институттуң директору Антони Смит демдеглээн.

(СЭТА).

ЛЕНИНГРАД. Саманта Смит — Нева эринде хоорайның аалчызы. Манчестерден келген америк школачы Саманта Смит төөгүлүг, маадырлыг хоорайның аалчызы боор чораан.

ЧУРУКТА: хоорайның маадырлыг камгалакчыларынга тураскаалды ооң барып көрүп чоорааның үези.

С. СМОЛЬСКИЙНИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

АЙЫЫЛ ЧОК ЧОРУК ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Араб күрүнелерниң Каттышкан Нациялар Организациязында бөлүүнүң негелдези ёзугаар Айыыл чок чорук Чөвүлели Израильге эжелеткен араб девискээрлерде айыылдыг байдалды чугаалажып эгелээн. Иордан хемниң оң талакы эриниң девискээринге израиль шериглерниң сөөлгү үеде халдаашкыннарының болгаш боолаашкыннарының түңнелинде тайбың 3 араб чурттакчылар өлүрткен болгаш 40 кижи балыглаткан. Тус черниң үндезин чурттакчыларынга удур дерзии үүлгедиглерни болгаш эжелеткен араб черлерин колония болдурарының политиказын Тель-Авивтиң үргүлчүлеп турарын сөөлгү ол болуушкуннар бадыткаан.

Израиль эжелекчи эрге-чагыргаларның делегей эргезинге чөрүшкек политиказы сионистерниң дерзии, ханныг болгаш араатанзыг үүлгедиглериниң үндезини болуп турар деп, Иорданияның КНО-да төлээлекчизи Фарук Касрави айыткан. Иордан хемниң оң талакы эриниң девискээрин, Газа секторун болгаш Голан бедиктерин бодунга шуут-ла шиңгээдип алырын Израиль оралдажып турар.

Агрессорнуң кара туразында чоруунуң үндезинин чүгле Тель-Авивте эвес, харын-даа Вашингтонда дээрзин Йемен Улус-демократтыг Республиканың, Индияның болгаш өске-даа чурттарның төлээлекчилери КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң хуралынга демдеглээннер.

СОЦИАЛИСТИГ КООПЕРАЦИЯНЫҢ ҮЛЕГЕРИ

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Венгрияның Пакше хоорайында атомнуг электростанциязының баштайгы блогу ажыглалга киргенден бээр миллиард киловатт-шак электроэнергияны ажылдап үндүрген. Ону эрткен чылдың декабрь 28-те ажыглалга киирген. Баштайгы блок бо аразында 500 муң тонна хөмүрдашты чуртка камнап берген.

Атомнуг электростанцияның ийиги блогун тургузар талазы-биле ажылдар амгы үеде улам шапкын чоруп турар. Ол блокту келир чылын ажыглалга киирер. Станцияның 3-кү болгаш 4-кү блоктарының тудуун база харыугда чорудуп турар.

Дунай хемниң эринде Пакшениң атомнуг электростанциязының тудуу — социалистиг чурттарның кооперациязының, чаагай үре-түңнелдиг кады ажылдажылгазының тодаргай чижээ-дир. Совет специалистерниң ажылдап кылган техниктиг документациязын ёзугаар станцияны дерип турар. АЭС-тиң тудуунга херектиг кол дериг-херекселдерни Совет Эвилели чорудуп берип турар. Чехословакияның, Болгарияның, Герман Демократтыг Республиканың, Польшаның бүдүрүлгелеринге кылган дериг-херекселдерни станцияның хөй агрегаттарында база эптеп турар. Тудугга херектиг янзы-бүрү дериг-херекселдерни Венгрияның 100 ажыг бүдүрүлгелери база кылып берип турар.

Амгы үеде тудугжуларның 10 муң кижилиг коллективинде социалистиг хөй чурттарның специалистери ажылдап турар. Воронежтен, Москвадан, Ленинградтан, Киевтен барган 200 совет специалистер база мында ажылдап, венгр өөнүктеринге улуг дузаны чедирип турар.

Станцияның сөөлгү, дөрткү блогун ажыглалга киирген соолгунде ооң 1760 муң киловатт төлевилел күчүзү чедип алдынар болгаш чыл бүрүде чуртка 12 миллиард киловатт-шак электроэнергияны бээр.

МАДРИД УЖУРАЖЫЫШКЫНЫНДА

МАДРИД. (СЭТА). Испанияның даштыкы херектер министри Ф. Моран Мадрид ужуражыышкынының ээлчеглиг хуралынга чүве чугаалаан. Ужуражыышкынның түңнел документизиниң төлевилелин Испанияның чазааның бүрүнү-биле хүлээп ап турарын ол чугаазынга онзалап демдеглээн. Мадрид ужуражыышкынын хүлээп ап турар чурттуң — Испанияның ол базымын деткээн ындыг хевирлиг медеглелдерни Францияның, Болгарияның, Австрияның, АКШ-тың, ГФР-ниң, Швецияның, ГДР-ниң ССРЭ-ниң, Грецияның, Исландияның, Сан-Мариноның, Польшаның болгаш Венгрияның делегациялары база кылган.

Ужуражыышкынның түңнел хуралдарының 1983 чылдың сентябрь 7—9 хүннеринде болурун Ф. Моранның медеглелинде бадыткаан. Ол түңнел хуралдарга даштыкы херектер министрлериниң киржири көрдүнүп турар.

Испанияның даштыкы херектер министриниң илергейлээн туружунга чүгле Мальтаның делегациязы дадагалзаан. Мальтаның ындыг туружу-биле холбаштыр ужуражыышкынның дараазында хуралдары август 25-ке чедир делегацияларның төлээлекчилериниң аразынга ажылчын деңнелге болур.

Ужуражыышкын хуралының сөөлүнде парлалга конференциязы дорзан болган. Парлалга конференциязынга Ф. Моран корреспондентилериниң айтырыгларынга харыылаан. Ам болган хуралдың болгаш Испанияның база өске-даа хөй делегацияларның кылган базымының ужур-дузазын ол онзалап демдеглээн.

Мадрид ужуражыышкынның чединишкинниг доозарынга Мальта моондактап шыдаар бе? деп Ф. Морандан айтырган. Ниити чөпшээрежилгени чедип алырынга чаңгыс-ла чурт моондактап шыдаптар дээрзинге бүзүрээри берге-дир деп, ол харыылаан.

ДИПТЕРДЕН МЕДЭЭЛЕР

● **ВЕНА.** Австрияның тудуг үлетпүрүнде экономиктиг кудулаашкын ол адырның ажылчы чоннарының материалдыг байдалынга багай салдарны чедирип турар. Тудуг-үлетпүр эвилелиниң каттыжыышкынының парлаан медээзин ёзугаар алырга, бо чылын чуртта ажыл чок тудугжуларның саны эрткен чылдың июньда турганындан 32 хуу хөй болган.

● **НЬЮ-ЙОРК.** Амгы үеде Американың Каттышкан Штаттарында ажыл чок каң ээлдирикчилериниң саны 105 муң кижи четкенин демирниң болгаш каңның америк институду чарлаан. Ынчалзажок адырда ажыл чок каң ээлдирикчилериниң саны чуртта херек кырында оон-даа хөй болуп турарын специалистер демдеглеп турар.

● **ДЕЛИ.** «МХ» деп диптер аразынга ужугар эң-не чаа ракеталарны бүдүрерниге болгаш шеригни оларның-биле чепсеглээринге акша-хөреңгилерни бээр дугайында америк конгресстиң шиитпирин Индияда ханы дүвүрээшкин-биле уткаан. Ол шиитпир — ядролуг дайынны кыпсырынче орукка Рейганның администрациязының база бир базымы дыр деп, чазакка чоок «Нэшнл геральд» солун бижээн.

● **ТОКИО.** «Айыыл чок чоруктуң» япон-америк керээзин күш чок болдурары дээш демиселдиң төп күүсекчи комитеди Токионуң болгаш Вашингтонуң аразынга шериг эвилелинге удур хөделиишкиннерниң программазын хүлээп алган. Атомнуг чепсек чүдүрген америк шериг корабльдерин чурттуң далай өртээлдеринче кирбес дээш демиселди калбартырының эргежок чугулазын программада онзалап айыткан. АКШ-тың Йокосукада улуг шериг-далай баазазының чанынга массалыг митингилерни болгаш чыскаалдарны эрттирери комитеттиң документизинде көрдүнген.

● **БАМАКО.** Мали улустуң демократтыг эвилели (МУДЭ) партияның национал чөвүлелиниң инициативазын ёзугаар улусчу контроль комитеттериниң соңгулдалары Мали Республиканың күрүне албан черлеринде болгаш бүдүрүлгелеринде эгелээн. Социал-экономиктиг хөгжүлдениң, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерниң эрге-ажыынга дүүштүр чурттуң кижи болгаш материалдыг курлавырларын бүдүрүлгеже эвилелдээринге улусчу контрольдуң органнары чугула рольду ойнап турарын МУДЭ-ниң төп күүсекчи бюрозунуң политиктиг айтырыглар талазы-биле секретары Дж. Диалло демдеглээн.

(СЭТА).

ЭВИЛЕЛДЕШКЕН РЕСПУБЛИКАЛАРДА

РСФСР: бурунгу ховуда

Чурттуң европа талазының девискээринде гвоздика чечектерниң бөлүүнге хамааржыр зорька чечек тывылган. Ботаниктер ону профессор В. В. Алёхин аттыг төп кара хөрзүннүг күрүне заповеднигиниң иштинге үнүп турарын көрүп каан.

Ол заповедниктиң шөлү хөй эвес — беш муң гектар хире. Шынчы албан-хүлээлгелиг дээш ол черни шаанда курск казактарынга болгаш адыгжыларынга белекке берген.

Бо ховуларның заповедник болу бергенинге салдарны суураглыг совет ботаник В. В. Алёхин чедирген. Заповедникти эртемденнер Курскиниң ботаниктиг аномалиязы деп адап турар. Мында кандыг оът-сигенни, үнүштү чок дээр оларның бир кезии эм оъттар. техниктиг үнүштер, чигир арыларынга чугула чечектер, мал чеминге херек оът-сигеннер.

УКРАИНА: андазын бизи дегбээн тараа шөлү

Полтава областа Машев районнуң механизаторлары андазын-биле чер аңдарарын эргижирей берген агрономиктиг арга деп санап турар. Хөрзүннүң шыгын эки камнап алыры-биле олар ажаалда агрегаттарының соонда плоскорезтерни ажыглай бергеннер. Чаңгыс аай техниктиг комплекс ёзугаар чемишчидилгелерни хову-шөлге төп келген.

Агроүлетпүр каттыжыышкынының чөвүлелиниң сүмезин ёзугаар хөрзүн кырының белеткелин чорудуп турар күчүлүг звенолар боттарының ажылын эки кылдыр бадыткаан. Хөрзүн аңдарбас андазынныг чүс ажыг агрегаттарны чээрби звенода хуваай тургускан. Ажылды ийи ээлчеглиг кылдыр организастаан. Бүгү звенонуң кылган ажылының санындан болгаш шынарындан кижи бүрүзүнүң ажылдап алыры дорт хамаарылгалыг.

Ооң түңнелинде күш-ажылдың темпизи дүргедээн.

УЗБЕКИСТАН: фабриканың ат-чергези дээш

Продукцияның шынарын башкарарының комплекстиг системазы Хорезмде дааранылга каттыжыышкынында ажылдалда кирген. Чаа чүүлдүп ажы доораан кестү берген: экижиткен модельдиг хептерниң баштайгы болуун садып алыкчылар ол-ла дораан садып апкан. Чоокта чаа-ла бо бүдүрүлгениң продукциязы улус аайбас бараан болуп чыткан.

Шынар дээш демиселди хеп даараакчылары фабрика стандарттарын белеткээринден эгелээн. Ажылдың кезек бүрүзүн чорударын эки тодарадып, бүгү технологтуг этаптарны шыңгыы контрольга алган. Эрги дериглерни солуп каапкан, быжыкчыларның болгаш даараныкчыларының күш-ажылын чиигеткен. Ооң түңнели бо продукцияның 30 хуузун бүдүрүлге шынар демдээбиле бүдүрүп турар.

АЗЕРБАЙДЖАН: идепкей болгаш чогаадыкчы чорук

Бакуда № 1 мебель фабриказы материалдарга артыкшыл болдурбастаан. Бүдүрүлгениң чаа цегинче — суй-белек-экспериментиг цегинче чээргеннерни хирээндилерни, ыяш материалдарның өске-даа артынчыларын чорудуп турар. Оон янзы-бүрү чараш болгаш ажыглалга херек чүүлдерни кылып эгелээн. Ол кылыглар — шиңгээдип алдынган продукция. Шевер кылыкчыларның столдарында — хензиг херекселдер. Аяк-сава дээш кылдынган кандыг чүүлдерни мында чок дээр!

ЛИТВА: дагны эмнеп турары

Национал архитектураның тураскаалдарының кылыкчылары онза ажылче — Вильнюстуң төвүнде бедип үне берген дагны «эмнеп» кирипкен.

Хоорайның үндезилекчизи Гедиминастың шивээзи оон кырында чеди чүс чыл дургузунда бедий берген турар. Шаг-үеден кадыр ийлер чанагашталган, ыяштар эвээжээн. Шивээ үрелип бар чыткан. Шивээниң чаа таваан салып, өске-даа ажылдарны чорудары негеттинип келген.

КИРГИЗИЯ: ховар чорукту болдурбастаан

Иссык-куль областа сельхозтехкүрком фондуларны улгаттырбайн, бүдүрүлгелерге артык кезектерниң ховар болур чоруун соксаткан. Колхозтарның болгаш совхозтарның мастерскаяларынга кезектерниң болгаш белдирлерниң комплекстиг хандырылгазын мында тургускан.

Эге баштай-ла ажыл-агыйларның тракторларынга болгаш машиналарынга херек артык кезектерниң учёдун тургускан. Районнуң сельхозтехниказ каттыжыышкынының материал-техниктиг хандырылга албаннары ажыл-агыйлар-биле керээ чарып ап, чагыгларны өй-шаанда боттандырарын хүлээнген. Керээниң кол негелдези болза, эргижирей берген кезектерни дужааганының соонда чаа артык кезектерни алыр. Кезектерниң артыкшылын сельхозтехника агроүлетпүрлер каттыжыышкыннарынга хуваап кылган, кайы колхоз, совхозта кандыг кезектерниң четпейн турарының картотеказын складтарда тургускан, чагыкчыга ону чедирер дежурный машина база бар.

Ховар болу бээр чорукту соксаткан, артык кезектер хуваалдазының системазында бар четпестерни эткен. «Кара хүнге» артык кезектер курлавырлаар чорук ажыл-агыйларда читкен. Кезектер барда, септелге дүрген, техника долу күш-биле ажылдаар.

(СЭТА).

ТЫВА ДЫЛДА

Тыва дылда болгаш тыва дылче очулдурган чогаалдарның база чурттуң янзы-бүрү ном үндүрер черлеринге үнүп турган Тыва дугайында номнарның төп шыгжамыры болур республика библиотеказының национал болгаш чурт шинчилел чогаалының килдизи, РСДРП-ниң II съездизиниң юбилейинге холбаштыр, республиканың бүгү библиотекалары-биле бир дөмей, номнар делгелгезин организастап, тайылбыр ажылын чоруткан.

Тыва дылга үнүп турган партия төөгүзүнге хамаарышкан номнарны, Ленинниң чогаалдарын, тыва чогаалчыларның ленинчи партияны алгап йөрээн шүлүктерин, ырларын, база республика солуннарынга парлаттынып турган төөгүлүг ол съездизиниң дугайында материалдарны чыгган картотеканы ол делгелгеден көрүп болур.

Оларның аразында библиография талазы-биле ховар апарган 50 чылдарның эгезинде тыва дылга үнүп турган Ленинниң ажылдары база бар.

1951 чылда Тываның ном үндүрер чери Н. Тава-Самбуунуң очулгазы-биле В. И. Ленинниң «Чүнү кылырыл?» деп ажылын чырыкче үндүрген.

В. И. Ленинниң ол ному партийжи кадрларны марксизмниң үндезиннеринге сырый каттыштырарынга, РСДРП-ниң II съездизин белеткээринге болгаш Россияга революстуг марксичи партияны тургузарынга канчаар-даа аажок улуг рольду ойнаан.

Ажылчын аңгыга чаа хевирниң партиязы херек дээрзин Ленин марксистерниң аразындан бир-ле дугаарында өттүр көрген болгаш чаа хевирниң партиязының тургузуунуң кол-кол принциптериниң дугайында үзел-бодалдарын ол номунда тодаргай тайылбырлаан.

Ленинниң «Базым бурунгаар, ийи базым аткаар» деп ажылы 1955 чылда тыва дылга 3000 экземпляр тиражтыг үнген. В. И. Ленин бо номун РСДРП-ниң II съездизиниң хуралдарының протоколдарын болгаш резолюцияларын, делегат бүрүзүнүң чугааларын, ТК-ның документилерин өөренип тургаш, элээн каш айлар дургузунда белеткээн.

Партияның II съездизинге болган чарлыышкын дугайында айтырыгны долгандыр меньшевиктерниң шуугап турганы идегелин ыңыкынган хоп-нүгүлүн ойтур шаппышаан, Ленин съездиге РСДРП-ны большевиктер болгаш меньшевиктер деп чарлыышкынынга чедирген демиселдиң принципиалдыг характерин илередип көргүскен.

«Базым бурунгаар» деп РСДРП-ниң II съездизин чөптүг санап, а II съездиниң шиитпирлеринден меньшевиктерниң аткаарлааны, партияның дедир организастаарын болгаш быдаргай чорукче дедир киирер дээш оларның оралдажыышкынын Ленин «ийи базым аткаар» деп үлегерлеп адаан.

Кажан бо ном үнүп кээрге, меньшевиктерниң баштыңчылары Ленинче, большевиктерже чаа халыыдалдыг халдаашкыннарны кылганнар. Ол номну парлап үндүреринге болгаш тарадырынга моондактаарын ТК-га турган эптештирикчилер оралдажып турган.

Даштыкыга парлап үндүрген «Базым бурунгаар, ийи базым аткаар» деп бо ном Россияның мурнакчы ажылчын аңгызының ортузунга калбаа-биле нептерээн, Москвага, Петербургка, Ригага, Саратовка, Тулага, Орелга, Уфага болгаш өске-даа хоорайларга тудуп хоругдаашкыннар болгаш үжеп чиндиишкиннер үезинде тыптып турган.

З. МОНГУШ,
национал болгаш чурт шинчилел чогаалының килдизинде улуг библиограф.

ПИОНЕРЖИ ХӨГЛҮГ ЧАЙ

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотозу.

• СПОРТ • СПОРТ • СПОРТ •

АНЫЯК САЛГАЛГА — ДАДЫГЫЫШКЫН

1943 чылдың июльда Бүгү-эвилелдиң «Трудовые резервы» эки тура спорт ниитилелин тургустунган. Ооң кол сорулгазы — профессионал-техниктиг өөредилге системазында ажылдакчыларның болгаш сургуулдарның аразынга күш-культураны болгаш спортту сайзырадыры, ажылчын аңгының аныяк салгалын коммунистиг мөзү-шынарга кижизидери болгаш оларның кадыкшылын быжыглаары болур.

Профессионал-техниктиг өөредилге системазы — улус ажыл-агыйынга мергежилдиг кадрларны белеткээриниң кол дөзү. Бистиң чурттувуста күш-ажылчы курлавырлар белеткээр 7400 училищелер тургустунган, ында 3 миллион 700 муң сургуулдар бар.

Бөгүн республиканың улус ажыл-агыйының янзы-бүрү адырларында профессионал мергежилдиг хөй-хөй оолдар, кыстар ажылдап турарлар. Он бирги беш чылда оларның саны оранчок өзер. Чүге дизе, профессионал-техниктиг училищелер аныяктарны тускай мергежилге өөредип каарындан аңгыда, бүгү талазы-биле кижизидерниң болгаш оларга күш-дамыр дадыгыышкынын бээрниң школазы болуп турар.

Келир үениң аныяк ажылчыны ниити ортумак билигни болгаш тускай мергежилди чедип албышаан, өөредилге үезинде ниити күш-дамыр дадыгыышкыны-биле холбаштыр профессионал мергежилинге эргежок чугула чүүлдерге өөренир ужурлуг. Ол албан. Амгы үенаң бүдүрүлгезинге азы кандыг-даа ажылга кижиниң күш-дамыр дадыгыышкыны улуг рольду ойнаар.

Тодаргайлаарга, ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның чамдык кезииниң күш-дамыр талазы-биле дадыгыышкынының кошкаандан болган чок-ла аарый бээр таварылгаларның уржуундан республиканың улус ажыл-агыйы элээн чидириглер үндүрүп турарын утпаза чогуур. Шак ындыг чидиригни болдурбазы — профессионал-техниктиг өөредилге системазында күш-культура болгаш спорт ажылдарының тургустунганының дециелинден кончуг хамааржыр. Бо талазы-биле «Трудовые резервы» спорт ниитилелинде болгаш өөредилге черлеринде ону экижидерниң аргалары бар. Бо хүннерде ук ниитилелдиң коллективтеринде 4 спорт залдары, 22 спорт шөлдери бар.

Республиканың профессионал-техниктиг 9 училищелеринде спорттуң янзы-бүрү 59 секцияларында 50 хире тренерлер ажылдап турарлар. Оларның хөй кезии тускай ортумак болгаш дээди эртемниг.

Бо чылын республиканың профессионал-техниктиг училищелери 700 ажыг аныяк оолдар, кыстарны улус ажыл-агыйынче белеткеп үндүрген. Оларның 90 хуузу ГТО нормаларын күүсеткен. Разрядчыларның болгаш «ССРЭ туризи» демдектиң эдилекчилериниң саны хөй.

Ындыг-даа болза, «Трудовые резервы» спорт ниитилелинде сургуулдарны спорт кичээлдеринче калбаа-биле хаара тудар ажыл бо хүннерге чедир хоңүвейн турарын республиканың профессионал-техниктиг өөредилге эргелелиниң коллегиязының хуралынга айыткан. ГТО комплекизи чамдык өөредилге черлеринде келир үениң ажылчынының күш-дамыр кижизидилгезиниң ёзулуг үндезинни болбайн турар. Күш-культураны болгаш спортту пропагандалаары, ону сургуулдарның хүн бүрү амыдыралы-биле холбаар ажыл Балгазынның, Чадааның болгаш Ак-Довурактың профтехучилищелеринде чавыс деңнелде тургустунган. Ол ажыл чоруп турар-даа болза, чамдык таварылгаларда ужур элерер чоруктар хөй болуп, ылангыя күш-дамыр талазы-биле суларгай сургуулдар-биле ажыл кошкак тургустунган.

Училищелерде спорт болгаш туризмни кижизидилге ажылын экижидеринче угландырбайн келгенинден, сургуулдарның хостуг шагын, оларның дыштаныылгазын долузу-биле ажыктыг эрттирери амдаа чедип алдынмайн турар.

Күш-культура кичээлдериниң негелдезинге дүүштүр эрттирери, материалдыг баазаны хөгжүдери, спорт тудуглазын, залдарны, комплекстиг спорт шөлдерин шиңгээдири оожум чоруп келген.

Үстүнде чамдык четпестерни эдип алыр талазы-биле эки коллективтер-биле дуржулга солчуп, олардан арга-сүме алыры чугула.

Кызыл хоорайның № 4 болгаш № 1 кодээ профтехучилищелерде күш-культура болгаш спорт ажылы багай эвес байдалда тургустунган. Ук училищелерниң дыка хөй доозукчулары спортчу разрядтарны чедип ап, республика, зона маргылдаазынга доктаамал киржип, бүдүрүлгениң мурнакчылары апаргылааннар.

ССРЭ-ниң Профессионал-техниктиг өөредилге талазы-биле күрүне комитединиң «Профессионал-техниктиг өөредилге черлериниң сургуулдарының күш-дамыр кижизидилгезин экижидер талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» доктаалында чаа өөредилге чылында кичээлдерден дашказр үелерде профтехучилищелерде бүгү сургуулдарның аразынга кадыкшыл болгаш спорт хүннерин, массалыг турисчи походтарны, училищелер болгаш общежитилелер аразынга спартакиадаларны эрттирери көрдүнген.

1983-1984 өөредилге чылында хүндүскү профессионал-техниктиг училищелерниң доозукчулары күш-культурага бир-ле дугаар күрүне шылгалдаларын дужаарлар. Профтехөөредилге черлериниң амыдыралында бо улуг болуушкунга белеткенири — база бир чугула айтырыг.

С. ООРЖАК.
«Трудовые резервы» спорт ниитилелиниң даргазы.

ЧОГААДЫКЧЫ КОЛЛЕКТИВТЕ

Барыын-Хемчик районнуң төпчүткен клуб системазының бир салбыры Эрги-Барлык суурда кодээ Культура бажыңында улусчу театр ажылдап турар.

Эрги-Барлыкка улусчу театр 1950 чылдарда-ла кодээ клубтуң шии бөлгүмүнден чоорту үндезилеп тургустунган. Ынчан чаңгыс кожеге шиилерни, шиилерден үзүндүлерни кодээ интеллигенцияның күжү-биле өзектээш, талантылыг аныяктарның киржилгези-биле белеткээш көргүзүп турган.

Бежен чылдар үезинде Хирлиш Саая, алдан чылдар үезинде Хомушку Отчугаш олар шии бөлгүмнеринге доктаамал киржип, ооң ажылы дээш дыка идепкейлиг ажылдааннар.

1966 чылда Виктор Көк-оолдуң «Хайыраан бот» деп шиизин Валерий Мюрзю тургускан. Ук шиини республиканың хөгжүм-шии театрының артистериниң дузазы-биле ажылдап кылган. Оон бээр Эрги-Барлыктың улусчу театрының кол үндезиин тургустунган деп санап болур. Ону организастаарынга театр уран чүүлүнге онзагай хандыкшылдыг чораан В. Мюрзю хөй чүүлдү кылып каан болгаш бот-тывынгыр артистерниң улам ыңай мергежилинге улуг салдарны чедирген.

Улусчу театр амгы үеде мурнунда эгелээн ажыл-херээн уламчылап ажылдавышаан турар. Бодунуң белеткеп алган шиилерин чүгле район девискээринге эвес, Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик районнарга болгаш Кызылга көргүскен болгаш көрүкчүлерниң үнелелин алганнар. Бо бүгү чедиишкин ук театрның бот-тывынгыр артистеринден улуг хамааржыр. Бот-тывынгыр артистер Хомушку Отчугаш. Саая Хирлиш, Саая Маадыр-оол. Куулар Чаш-оол. Саая Донзу. Ондар Хувар, Даваалаң Алдын-кыс. Саая Арат-оол. Саая Базыр-оол. Даниил Хомушку оларның талантызының өзүлдези, ойнаар рольдарынга харыысалгалыы, чогаадыкчы ёзуу-биле ажылдап турары болур.

Эрги-Барлыктың улусчу театры Бүгү-эвилелдиң 1-ги бот-тывынгыр уран чүүл фестивалының республика көрүлдезиниң лауреады.

Чоокта чаа Барыын-Хемчик районнуң шии коллективтериниң болгаш улусчу театрларының көрүлдезинге Эрги-Барлыктың улусчу театры Виктор Көк-оолдуң «Хайыраан бот» деп шиизи-биле көрүлдени ажыткан. Чүге дээрге ол шии эрги-барлыкчыларның репертуарының кол өзээ болуп арткан. Бот-тывынгыр артистер Хирлиш Саая, Хувар Ондар, Даваалаң Алдын-кыс. Донзу Саая олар эки ойнааннар. Репетиция-белеткел үезинде рольдар күүседикчилери бот-боттарынга шыңгыы негелделиг болуп, шиини тургускан режиссёру Саая Донзу-биле деңге, шиниге хамааарышкан бүгү-ле байдалды сайгарып, боттарының ойнаашкынынга ажык саналдарын киирип, сүмележирлер.

Ол коллектив баштайгы чогаадыкчы базымындан эгелээш чоннуң аас чогаалынга даянып, тоолдарны, чечен чугааларны сценажыдып ойнап келген.

Л. АРТЫНА.

АВГУСТ 2-ДЕН 7-ГЕ ЧЕДИР ТЕЛЕВИДЕНИЕ

АВГУСТ 2-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Спорт дугайында информация. 9.10 — Документалдыг телефильм. 9.50 — Мультфильмнер. 10.15 — «Черниң дузу» деп уран-чечен сериалдыг фильмниң 5-ки сериязы. 11.20 — В. Стародубовский биле В. Самолетовтуң фортепиано дуэди. 11.45 — Телемедээлер. 11.50—14.15 —Чапсар. 14.15—Телемедээлер 14.35 — «Эп-сеткил каттыжыышкыны». Документалдыг телефильм. 15.25 — Бүгүдеге стадион 15.55 — «Парустар». Уран-чечен телефильмниң 1-ги сериязы. 17.05 — Бистиң корреспондентилеривис чугаалап турлар. 17.35 — ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Спортчу гимнастика. Аңгы-аңгы снарядтарга түңнел оюн. 18.05 — Күш-ажылчы чай. Өөредилге бригадаларының ажылының дугайында. 18.30 — Концерт. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Курск тулчуушкуну. Дөртен чыл эрткенде ужуражыышкын. 19.30 — Аккордеонга делегей болгаш бүгү Россия көрүлделериниң лауреады Ю. Дранга ойнаар. 19.50 — «Черниң дузу» деп хөй сериялыг уран-чечен фильмниң 6-гы сериязы. 21.00 —«Үе». 21.35 — К. Молчановтуң музыказынга тургускан «Үш көзер» деп фильм-балеттиң баштайгы үндүрүлгези. 22.50 — Бөгүн делегейде. 23.05 — 23.25 — Спорт дугайында информация.

ИИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — Документалдыг фильм. 8.40 — «Ийилээн чаа бажыңда». Уран-чечен фильм. 10.00 —Мультфильм. 10.20 — Француз дыл. 10.50 — «Звездочет». Тележурнал. 11.30 — Карель телевидениениң болгаш радионуң симфониктиг оркестриниң концерти. 12.05 — «Төлептиглерниң аян-чоруу» деп уруглар фильминиң 2-ги сериязы. 13.05 — Араганың хоразының дугайында документалдыг фильмнер. 13.30 — Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры, Ленин болгаш Күрүне шаңналдарының база Нобелев шаңналының лауреады академик А. М. Прохоровтуң өөреникчилерниң айтырыгларынга харыылааны. 14.15 — «Кадыкшыл цеги» деп документалдыг телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 14.30 — Драматургия болгаш театр. А. Н. Островский «Бесприданница». 15.30 — Телемедээлер. 15.40—18.00 — Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Уругларга фильм. 18.40 — «Азияның тову». Информастыг дамчыдылга. 19.10 — Телемедээлер. 19.20 — «Культура болгаш амыдырал». 19.50 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!» 20.15 — Делегей панорамазы. 21.00 — «Үе». 21.35 — «Орук айтыкчызының өлгени». Уран-чечен француз телефильм. 23.15— Ленинград телевидениениң болгаш радионуң В. Андреев аттыг орус улусчу оркестриниң солистер ансамбли ойнаар. 23.30 — 00.20 — Футбол талазы-биле ССРЭ-ниң чемпионады. «Металлист» — «Динамо» (Минск). 2 дугаар тайм.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Кукла фильмнери. 18.35— «Аныяк эш-биле ажык чугаа». 18.45 — Чаңгыс чуртталга болгаш ийигизи». Телефильм. 19.05 —«Азияның тову». Информастыг дамчыдылга. 19.35—Телемедээлер. 19.45 — Чарлалдар. 19.50 — Киножурнал.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!» 20.15 — «Вешенскиниң хадылары». Документалдыг телефильм. 20.30— ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Сугга эштири. 21.00 — «Үе». 21.35— «Чегери». Уран-чечен телефильм. 22.45 — А. Дворжак. Виолончели биле оркестр концерти. 22.30 — 00.20 — ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Футбол. Түңнел оюннар. 2-ги тайм.

АВГУСТ 3-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 —Спорт дугайында информация. 9.10—«Аян-чорукчулар клуву». 10.10 — «Черниң дузу» деп хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң 6-гы сериязы. 11.20 — «Чалбыыштыг чылдарның ырлары». 11.45 — Телемедээлер. 11.50 — 14.15 — Чапсар. 14.15 — Телемедээлер. 14.35— Документалдыг телефильмнер. 15.30 — «Мен — бөгүн болгаш даарта». 16.20 — «Парустар». Уран-чечен телефильмниң 2-ги сериязы. 17.25— ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Спортчу гимнастика. 18.00 — «Школа сөөлүнде төрээн ажыл-агыйынче». 18.30 — Документалдыг фильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — «Эртем болгаш амыдырал». 19.25 — Скрипкага Грузин ССР-ниң алдарлыг артизи И. Политковский ойнаар. 19.50 — «Черниң дузу» деп хөй сериялыг уран-чечен телефильмниң 7-ги сериязы. 21.00 — «Үе». 21.35 — Камера делегейже көрүп тур. 22.50 —Бөгүн делегейде. 23.05 — 23.25 — Спорт дугайында информация.

ИИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — «Орук айтыкчызының өлгени». Уран-чечен француз телефильм. 10.00 — Чалыыларның чогаадылгазы. 10.30—Немец дыл. 11.00 — Төөгүнүң арыннары. Партбилет дугайында чугаа. 11.45 — Уругларга фильмнер. 13.05 — Бистиң салывыс. 13.35 — «Өөренип ал». 14.20 — Шүлүкчүлер Маяковский дугайында. 15.35 — Телемедээлер. 15.45 — 18.00 — Чапсар. 18.00—Телемедээлер.

АВГУСТ 4-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Спорт дугайында информация. 9.10— Концерт залында — өөреникчилер. 9.55 — «Черниң дузу» деп хөй сериялыг уран-чечен фильмниң 7-ги сериязы. 11.05 — «Чолаачы Зверевтиң бир дугаар дүрүму». Документалдыг телефильм. 11.35 — «Ока кыдыының хаяалары». Фильм-концерт. 11.55 — Телемедээлер. 12.00—14.15—Чапсар. 14.15 —Телемедээлер 14.35 — Документалдыг фильмнер. 15.40 — Орус дыл. 16.40 — «Нурекке ужуражыышкыннар». Документалдыг телефильм. 16.40 — «Шыдыраа школазы». 17.10 — Шупту кады найыралдыг өг-бүле. 17.45 — ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Спортчу гимнастика. 18.30 — Документалдыг фильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 —«Коллектив чүнү кылып болурул?» 19.30 — РСФСР-ниң алдарлыг артизи О. Воронецтиң концерти. 20.00 — ССРЭ-ниң спорт комитединиң шаңналы дээш бокска делегей турнири. Түңнел оюннар. 21.00 — «Үе». 21.35 — «Бирги салют». Музыкалыг дамчыдылга. 22.50 — Бөгүн делегейде. 23.05 — 23.25 — Спорт дугайында информация.

ИИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.20 — «Мээң бригадам». Документалдыг фильм. 8.35 — «Чегери». Уран-чечен телефильм. 9.45 — «Мен — бөгүн болгаш даарта». 10.30 — Испан дыл. 11.00 — «Ада-иелер, силерге». 11.30 — Уран-чечен фильм. 12.35 — Дайын чылдарының шүлүктери болгаш ырлары. А. Фатьяновтуң чогаадыкчы ажылы. 13.25 — «Уругларга дириг амытаннар дугайында». 13.55 — П. И. Чайковскийниң чогаадыкчы салгалының фестивалының түңнел концерти. 14.35 — ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Сугга эштири. 15.05 — «Мордов черниң аялгалары». 15.30 — Телемедээлер. 15.40 — 18.00— Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.15 — Уругларга фильмнер. 18.25 — «Азияның тову». Информастыг дамчыдылга. 19.05 — «Хову» Телефильм. 19.25 — Телемедээлер. 19.35— Чарлалдар. 19.45 — «Евгений Беляев ырлап тур». Фильм-концерт.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!» 20.15 — И. С. Бахтың прелюдиелери. 20.40— «Чурукчу Иван Шишкин». Документалдыг фильмниң баштайгы үндүрүлгези. 21.00 — «Үе». 21.35—22.55 — «Кара роза» деп уран-чечен венгер телефильм.

АВГУСТ 5-ТЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Спорт дугайында информация. 9.10— Бойдус камгалалының дугайында документалдыг фильмнер. 10.05 — «Он ийи харлыг туруңда». Уран-чечен фильм. 11.10 — РСФСР-ниң алдарлыг артизи В. Мальченко орус композиторларның романстарын күүседир. 11.30 — «Комсомолдуң флот вахтазы». Документалдыг фильм. 11.50 — Телемедээлер. 11.55 — 15.15— Чапсар. 15.15 — Телемедээлер. 15.35 — «Совет Эстония». Документалдыг телефильм. 16.05 — Чалыыларның чогаадылгазы. 16.30 — Подмосковьениң агроүлетпүр комплекстеринге — эртемденнер. 17.05 — «Бөгүн болгаш хүнниң-не». Документалдыг телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 18.00 — Л. Аустер. Фортепиано биле оркестр концерти. 18.30 — Документалдыг фильм. 18.45— Бөгүн делегейде. 19.00 — БАМ-ны тудуп тур бис. 19.30 — Улустуң аялгалары. 19.45 — «Константин Заслонов». Уран-чечен фильм. 21.00 — «Үе». 21.10 —Кинопанорама. 23.00 — Бөгүн делегейде. 23.15 — ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Сугга эштири. Сугже шураары. 00.00 — 01.15 — ССРЭ-ниң футбол талазы-биле чемпионады. «Динамо» (Киев) — «Динамо» (Минск). Ийи дугаар тайм. Футбол сөөлүнде ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазының оюннарын көргүзер. Сугже шураары.

ИИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —Эртенги гимнастика. 8.20 —«Шупту чүвени билип алыксап тур мен». Киножурнал. 8.30 — «Кара роза». Уран-чечен телефильм. 9.50— Хлебтиң өөредии. 10.35—Англи дыл. 11.05—К. Булычевтуң өөреникчилеринге бижээни телешиизиниң баштайгы үндүрүлгези. 12.55 —Москваның академиктиг хореография училищезиниң өөреникчилериниң концерти. 14.00—«Шыдыраа школазы». 14.30—ПТУ дугайында эң дээре дамчыдылга дээш бүгү-эвилел конкурузу. «Салгал». 15.00 — ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Гандбол. Түңнел оюннар. Херээженнер. 15.30— Телемедээлер. 15.40—18.00 —Чапсар. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 —«Аас-кежиктиг чаштар». Кызыл хоорайның № 19 ясли-садигиниң уругларының концерти. 18.55 — Уругларга фильм. 19.00—«Азияның тову». Информастыг дамчыдылга. 19.20 —Телемедээлер. 19.40 — Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Вероника Норбу ырлап тур. Концерт.

МОСКВАДАН

20.00—«Тамчыктыг удуңар, чаштар! 20.15 —«Сактып тур сен бе?» РСФСР-ниң улустуң артизи Г. Васильевтиң киржилгези-биле фильм-концерт. 21.00 —«Үе». 21.30—22.55— Н. Мирошниченко. «Андрей Колобов». Телешии.

АВГУСТ 6-ДА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —«Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55—Спорт дугайында информация. 9.10—«Шевер холдар». 9.35 —«Спортлотонуң» 32 дугаар тиражы. 9.45 — Ада-иелер, силерге. 11.35—Чүнү помчуурул? 12.20 — «Сактып тур сен бе, эш?» Курск тулчуушкунунуң 40 чылынга. 13.20—Улусчу чогаадылганың делегей фестивалының телепрограммазы «Челээш». (ПУР). 13.55—14.10 — Чапсар. 14.10 —Бөгүн делегейде. 14.25—Чогаадыкчылар конкурузу. 15.10 —«Ыраккы дээрниң чырыы». Япон уран-чечен телефильм. 16.00 —Партия дугайында чугаалар. РСДРП-ниң II съездизиниң 80 чылынга. «Ындыг партия бар». Телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. Ийи дугаар кезээ. 16.30 —«Чайгы иштиң ырлары». 17.10 —ССРЭ-ниң улустарының 8-ки чайгы Спартакиадазы. Сугга эштири. 17.35 — Политиктиг тайылбырлакчы В. П. Бекетовтуң беседазы. 18.05—«Дириг амытаннар — делегейинде». 19.05 — «Кады ажылдажылга». Тележурнал. 19.35 —Бүгүдеге музыка. 21.00 —«Үе». 21.30 — «Карусель». Уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 22.45 —Спорт дугайында информация. 23.00—23.10 — Телемедээлер.

ИИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — Эртенги гимнастика. 8.15 —Кадык болур дизилзе. 8.30 —Документалдыг фильмнер. 9.10 — «Эртенги почта» Музыкалыг дамчыдылга. 9.40 — «Бөгүн болгаш даарта» Документалдыг телефильм. 10.15—Ю. Левитин. «Хиросима катаптавас ужурлуг». Оратория. 10.45—«Аян-чорукчулар клуву». 11.40 — «Улустуң хөгжүм херекселдериниң үннери». 13.05—«Аңдының чурээнде». Документалдыг телефильм. 14.00 — Приморскийниң телевидениезиниң программазы. 15.00 — «Архитектурада чурук». 15.25 —«Оглу-биле беш чугаа». Телешииниң баштайгы үндүрүлгези. 16.35—«Улуг чопнуң шимы». Хөй сериялыг документалдыг телефильм 5-ки фильм. «Бистиң ниити херээвис». 17.50 —Музыкалыг киоск. 18.00 — «Владимирниң бурунгу черинде». Документалдыг телефильм. 18.20 — «Аныяк театрның үннери». 19.00 — «Кадыкшыл». 19.45 — Делегей байдалының доптчулалы. 20.00 — «Тамчыктыг удуңар, чаштар!» 20.15—«Швед дылды канчаар өөренирил» (ЧССР). Кыска уран-чечен телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 21.00—«Үе». 21.35— Концерт. 22.40 — «Музейлер болгаш делгелгелер залдарында». 23.00—00.50— ССРЭ-ниң футбол талазы-биле чемпионады. «Зенит» —«Спартак».

АВГУСТ 7-ДЕ
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00—«Үе». 8.40—«Зарядкаже чыскаалыңар!» 8.55 — П. И. Чайковский. Квартет № 1. 9.25 —«Оттурукчу». 9.55 — «Совет Эвилелинге бараан болуп тур мен!» 10.55—«Кадыкшыл». 11.40 —«Эртенги почта». 12.10 —«Эртем болгаш техника». Киножурнал. 12.25— «Кодээниң шагы». 13.25—«Музыкалыг киоск». 13.55 — 14.10 — Чапсар. 14.10 — В. Лифшиц биле И. Кичанов. «Эддептиг Гиппопотам». Күрүнениң академиктиг Төп кукла театрының фильм-шиизи. 15.05 — БССР-ниң Күрүнениң танцы ансамблиниң концерти. 15.45— Бөгүн — демир-орук ажылдакчыларының хүнү. 16.15 — «Силерниң чагыыцар-биле». Музыкалыг дамчыдылга. 17.00 — «Аян-чорукчуларның клуву». 18.00—Делегей панорамазы. 18.45 —Мультфильмнер. 19.30 — «Миллион фунд стерлинг түңнүг банк биледи». Англи уран-чечен фильм. 21.00 «Үе». 21.35—«Чүрээм ол-ла ынакшыл-биле долган». А. Блоктуң лириктиг шүлүктеринге литература-музыкалыг дамчыдылга. 22.15 — «Хирург, эртемден, ректор»... Документалдыг телефильмниң баштайгы үндүрүлгези. 22.45 — 22.55—Телемедээлер.

ИИИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 —Зарядкаже чыскаалыңар! 8.15 — Демир-орук ажылдакчыларының хүнүнге уткуштур документалдыг фильмнер. 9.10—«Флотту бижип турар мен». Л. Соболевтиң чогаалдарының арыннары-биле. 10.15—ССРЭ-ниң улустуң артизи Б. Минжилкиев ырлаар. 10.50 — Документалдыг фильмнер. 11.10 — Билдингирлаа болза элдептиг. 12.10—«Сахатаның чайы». Уругларга фильм. 13.15—9-ку студия. 14.15 —Делегей улустарының чогаадылгазы. 14.45 — Бистиң корреспондентилеривис чугаалап турлар. 15.10—«Кино көрүкчүзүнүң эдеринчизи». 16.00 — «Арфа ырлап тур». Фильм-концерт 16.10 «Баштайгы оорупкуур». Чеги сериялыг уран-чечен телефильмниң 6-гы сериязы. 17.30 —«Паяцы». Р. Леонковаллонуң операзы. 19.00—Театр афишазында. 20.00—«Тамчыктыг удуңар, чаштар!» 20.15—«Билиг—күш». 21.00—«Үе». 21.00—22.40 — Кыска уран-чечен телефильмнер.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

АЖЫЛЧЕ ЧАЛАЛГА

Республиканың Садыг министерствозунуң материалдыг хандырылга конторазынга склад ажылчыны (херээжен кижи), склад эргелекчизи (склад Улуг-Хемниң оң талазы эриинде) болгаш юрист-пелекчи херегленип турар.

Ажылдаарын күзээннерни дараазында адреске кээрин чалап турар:

Кызыл хоорайның Оюн Күрседи кудумчузунда № 2 «а» бажың. Садыг министерствозунуң материалдыг хандырылга конторазы. Телефон № 2-43-00.

агаар

Бөгүн республикага бүргеп, аязыр. Чамдык черлерге чаъстаар, чаңнык, диңмирээшкин болгулаар. Хат кошкак. Дүне 8—13 градус, чамдык черлерге 0—5 градус чылыг. Хүндүс 15—20 градус чедир чылыыр.

Кызылга дүне биче чаъстап, бүргээр. Хүндүс чагбас. Соңгу-барыын чүктен хаттың дүргени секундада дүне 9—14 метр чедер, хүндүс хат 3—8 метр.

Дүне 10—12 градус, хүндүс 18—20 градус чылыг.

Кино

АВГУСТ 2-ДЕ

«ПИОНЕР»: «Паруса моего детства». 9.50, 11.20. «Сильные духом» 13.10, «Нас венчали не в церкви» 16.50, 18.40, 21.15 шактарда.

«НАЙЫРАЛ»: «Замужество Марии Браун» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 17.00, 19.00, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Печальная повесть любви». 14.40, 16.20, 18.00, 20.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Призрачное счастье» 14.00, 16.40, 19.30 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Москва слезам не верит» 14.30, 17.00, 19.30 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Трын-Трава» 18.30, 20.30 шактарда.

Редакцияның адрези: 667000. Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3 Телефоннары: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-31, партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-71, пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-22-60, культура килдизиниң 2-23-54 кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларының 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Чагыг № 1071.

Тыва АССР-ниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле күрүне комитединиң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00202